Мустақиллик, Тинчлик, Ҳамкорлик

Халқ сўзи

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг газетаси

21 МАЙ, ЖУМА

№ 98 (603). 1993 йил.

Сотувда эркин нархда.

• *Республика ва жаҳон*

Осиё ва Европа мамлакатлари савдо-саноат доиралари намояндалари Ўзбекистон билан ҳамкорлик қилишга тайёр

Тошкентда Ўзбекистонга техникавий ёрдам берувчи халқаро маслаҳат гуруҳи аъзоларининг учрашуви бўлди. Мажлисни Жаҳон банкининг Марказий Осиёдаги минтақа ваколатхонаси раҳбари Парвез Ҳасан жаноблари бошқарди.

Маслаҳат гуруҳининг бу галги учрашувида Осиё ва Европадаги кўпгина мамлакатларнинг элчилари, элчихоналарнинг масъул ходимлари, халқаро молия корпорацияларининг, банклар ва жамғармаларнинг, савдо-саноат доираларининг намояндалари қатнашдилар. Ўзбекистон делегацияси таркибида банк иши, менежмент, ташқи иқтисодий алоқа раҳбарлари, мутахассислари бор эди. Бу галги анжуман ўтган йили Парижда ўтказилган шундай учрашувнинг ҳақиқий давоми бўлди.

Ўзбекистон Бош вазирининг ўринбосари Ў. Султонов республикадаги иқтисодий вазиятни ва иқтисодий ислоҳотлар қандай бораётганини таърифлаб берди. Республикада бозор иқтисодиётига ўтиш учун зарур нарсаларнинг ҳаммаси бор, деб таъкидлади у. Бой табиий ресурслар, меҳнат ресурслари, саноат ва деҳқончиликнинг яхши ривожланган кўмакчи соҳалари шу жумлага киради. Мавжуд имкониятлар ҳам хорижий сармоядорлар, ҳам Ўзбекистон халқлари манфаатларини кўзлаб тезроқ рўёбга чиқарилиши учун жаҳон ҳамжамияти мамлакатларининг техникавий ва молиявий ёрдами зарур.

Кенгаш қатнашчилари мустақил Ўзбекистонга ёрдам бериш истиқболларини муҳокама қилдилар. Европа тиклаш ва тараққиёт банкининг, Европа ҳамжамиятининг, Халқаро молия корпорациясининг, Халқаро валюта жамғармасининг, Ислом тараққиёт банкининг, саудийлар жамғармасининг масъул ходимлари ва бошқалар Ўзбекистонга ҳар томонлама ёрдам бериш, унинг иқтисодиётини юксалтириш ҳамма учун фойдали бўлади, деган фикрни билдирдилар.

(ЎзА).

МАТБУОТ КЎРГАЗМАСИ

Илгари хабар қилганимиздек, 19 май куни Тошкентдаги Журналистлар уйида Франция матбуотининг бугунги мавқеига бағишланган кўргазма очилди.

ЎЗБЕКИСТОН Журналистлар уюшмаси раиси Л. Кабиров кўргазманинг очилиш маросими аввалида жумҳуриятнинг бу ерга тўпланган барча вақтли матбуот, радио ва телевидение вакиллари номидан ушбу кўргазма ташкилотчилари бўлган Франция Республикасининг Ўзбекистондаги фавқулодда ва мухтор элчиси Жан Пол Везианга, элчихона ходимларига ташаккур изҳор этди. Французларнинг бу ташаббуслари жумҳуриятдаги бошқа элчихоналар томонидан қўллаб-қувватланиши ва бундай фойдали кўргазмаларни вақти-вақти билан уюштириб туриш хайрли анъанага айланажагига умид билдирди.

Жан Пол Везиан кўргазманинг очилиш маросимига ташриф буюрганларга фаранг матбуотининг тарихий йўли, бугунги мавқеи ва иқтисодий муаммолари хусусида сўзлаб берди. Франциянинг ранг-баранг газета ва журналлари бугунги кунда доимий рақобат исканжаси остида яшамоқда. Газеталарнинг даромади асосан реклама ва эълонлар ҳисобидан келаётгани рақобатнинг нақадар кучли эканлигини ва бошқарувда ниҳоятда устамон бўлиш зарурлигини кўрсатади.

Аммо рақобат ва иқтисодий қийинчилик қанчалик кучли бўлмасин, вақтли матбуот яшайверади. Зеро, матбуот — жамият ва халқ ҳаётининг кўзгуси, яъни ҳаётий ахборотлар манбаидир.

— Бундан ташқари матбуот халқаро алоқа ва ҳамкорлик воситаси ҳамдир, — деди француз элчиси. — Ушбу кўргазмани ташкил этишдан мақсадимиз ўзбек журналистикаси вакилларида Франция матбуотига қизиқиш уйғотишдир. Шу йўсинда мамлакатларимиз ахборот воситалари ўртасида ҳамкорлик вужудга келиб, халқларимизнинг бир-бирига яқинлашуви, дўстлашуви учун имкон туғилади. Элчихонамиз эшиклари ўзбек журналистлари учун доимо очиқ. Биз уларни қизиқтирадиган мавзуларда ёзма ва оғзаки маълумотлар беришга, ҳамиша тайёрмиз.

— Жаноб элчи таъкидлаган иқтисодий қийинчиликларни бизнинг газета-журналларимиз ҳам бошдан кечирмоқда,— деди «Шарқ» нашриёт-матбаа концерни бош директори И. Шоғуломов. — Аммо Президент бошлиқ жумҳуриятимиз ҳукумати бирорта ҳам газета ёки журналнинг ёпилиб қолишига йўл қўймай, моддий жиҳатдан қўлламоқда. Чунки давлат ҳам, халқ ҳам матбуотсиз яшай олмайди. Матбуотимиз бошдан кечираётган иқтисодий қийинчиликлар ўткинчидир. Шу боис фаранг биродарларимиз бошлаб берган хайрли ишни давом эттиришни истаган ҳамма элчихоналарга шундай кўргазма ташкил этишлари учун концернимиздан бажонидил жой ажратиб бераверамиз.

Шундан сўнг маросим қатнашчилари кўргазмани томоша қилишга киришдилар. Кўргазма 22 май куни якунланади.

А. ЙЎЛДОШЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Танлов қатнашчиларининг МУРОЖААТНОМАСИ

«Вечерняя Москва» газетаси таҳририяти Ўзбекистон Республикасининг Россия Федерациясидаги элчихонаси билан биргаликда «Сиз Ўзбекистонни биласизми!» мавзуида танлов ўтказди. Унинг ғолиблари Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовга танловнинг барча қатнашчилари номидан мактуб йўлладилар.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВГА

Муҳтарам Президент жаноблари!

«Вечерняя Москва» газетасининг барча ўқувчилари номидан Марказий Осиёдаги энг қадимий давлатлардан бири бўлмиш Ўзбекистонга ақл-заковат кучи билан ўзига хос сайр қилиш имконияти учун самимий миннатдорлик билдирамиз.

Халқларимизни тарих кўпдан буён тақдир муштараклиги билан бирлаштирган: бизда бир хил нишонланадиган байрамлар бор. Ўзбекистон ва Россия халқлари турли даврларнинг шоирлари, рассомлари, мутафаккирлари хотирасини бир хил авайлаб-асрайдилар. Келажакка қатъий ишончни мустаҳкамловчи маънавий яқинлигимиз, ягона маърифатимиз, ягона негизимиз белгилари ана шундай.

«Сиз Ўзбекистонни биласизми?» танлови чоғида мамлакатингиз россияликлар учун тағин ҳам яқинроқ бўлиб қолди. Бу танлов катта воқеа бўлмаса ҳам, шубҳасиз, ижтимоий аҳамиятга моликдир.

Танлов дастурининг Ўзбекистон қадимий тарихига ва ҳозирги ҳаётига таалluқли бўлган саволлари шу беллашув қатнашчиларига, эҳтимол, маданий ўзига хослик вужудга келадиган соҳага кириб бориш имконини берди. Мана шу маданий ранг-баранглик туфайли россияликларнинг Ўзбекистонга қизиқиши тобора ортиб бораяпти. Ўзбекистон Республикасининг Россия Федерациясидаги элчихонаси фаол кўмаги билан севимли «Оқшом» саҳифасида ўтказилган танлов икки халқнинг бир-бирига яқинлашиш истагини намоён қилди. Бу эса мислсиз самимий туйғуларни келтириб чиқаради, инсоний алоқаларни кенгайтиради.

Ишончимиз комилки, ажойиб ўлканинг тарихи ва ҳозирги турмуши билан танишиш беллашув қатнашчиларига ҳам, уларнинг мухлисларига ҳам ижобий омил бахш этди.

Ҳар бир давлат демократияга ва иқтисодиётда бозор муносабатларига эришишнинг ўз йўлини белгилаб олди. Шу йўлдан осойишта ва яхши иттифоқ бўлиб бориш умумий истаги ҳам мавжуд. Бу орзу қилинган йўлдир. Чунки кўп йиллар гуллаб-яшнаш уруғлари мана шу йўлга сепилган. Бунинг далилларини сизга йўлланган ушбу мактуб сатрларидан топа оласиз.

Сизга ва бутун Ўзбекистон халқига танлов қатнашчилари номидан бахт-саодат, тинчлик ва эзгулик тилаймиз.

Етакчи муҳандис — Сергей Григорьевич Горобец, рассом — Надежда Ивановна Ерофеева, таржимон — Оксана Ивановна Мехедова, Улуғ Ватан уруши қатнашчиси, тарих муаллими — Василий Степанович Калачев, Россия телевидениесининг оператори — Александр Григорьевич Шаров, муаллим — Евгений Васильевич Круглов, Москва метросининг электромеханиги — Владимир Васильевич Кондаков, шифокор — Михаил Львович Абрамович, ҳиндшунос — Нина Федоровна Рукавишникова, давлат дорилфунунининг талабаси — Розиям Турдалиевна Масутова, Москва қаттиқ қотишмалар комбинатининг устаси — Николай Эдуардович Бауман, РСФСРда хизмат кўрсатган муаллим — Валентин Иванович Федченко, Левицкийлар оиласи, Москва вилояти Домодедово туманидаги 4-синф ўқувчиси, танловнинг энг ёш қатнашчиси (11 яшар) Михаил Гренаденов, пенсионер, танлов қатнашчиларининг энг кексаси (86 ёшда) Анатолий Николаевич Чералан ва яна 100 киши имзо чеккан.

Москва шаҳри,
1993 йил 15 май.

ЎЗБЕКИСТОН Ватаним маним

«Халқ сўзи» ва ЎзА мухбирлари хабар қиладилар

ФАКТЛАР * ВОҚЕАЛАР * ЯНГИЛИКЛАР

БИТТА СЕРИЯСИ ЮЗ МИНГ СЎМГА ТУШДИ

ЗАРБДОР. «Оддий Мария» тортаётган азобдан «Бўстон» қўрғонидаги бир уй ёниб кетди.

УЙ бекаси қозонда ёғ қиздираётган пайт телевизорда фильм бошланиб қолди. Ичкари кирдию ошхонадаги юмушини унутди. Масаллиқ оловга қўшилиб ёнди. Аланга кучайиб шифтга етди. Яхшиямки, шифер остидан бурқсиб чиқаётган тутунни Мариянинг тақдирига ачинмайдиган қўшни кўриб қолди. Ўт ўчирилди. Соҳиб уч-тўрт кун ичида 100 минг сўм сарфлаб уйининг ёнган қисмини ҳеч нарса бўлмагандек қилиб қўйди.

ИШЛИ БЎЛИШДИ

ДЕНОВ. «Умид» кичик корхонаси Санкт-Петербургдан 20 та дастгоҳ келтириб, янги цехни ишга туширди.

МАКТАБНИ битирган ёшлар, уй бекалари, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлаш, гилам тўқиш билан шуғулланишмоқда. Ранго-ранг гиламларнинг бежиримлигию арзонлиги харидорлар эътиборини тортмоқда.

АККУМУЛЯТОРНИНГ БОЗОРИ ЧАҚҚОН

ЖИЗЗАХ. Аккумулятор заводи жамоаси радиотехника ва тиббиёт саноатида ишлатиладиган дискли батареялар йиғишяпти.

КОРХОНА мудофаа саноати буюртмасини бажаришга мўлжаллаб қурилган эди. Замон ўзгаргач, ишчилар янги технологияни ўзлаштирдилар. Завод маҳсулотига МДҲ давлатларида ҳам талаб катта. Мутахассисларнинг айтишича, бир неча миллион дона дискли аккумуляторни олган буюртмачилар жамоа меҳнатидан мамнун.

ЕР ҚАЪРИДА ЯШИРИНГАН БОЙЛИК

УЧҚУДУҚ. Шаҳар яқинида вольфрам кони топилди.

КЎКПАТОС геология-қидирув экспедицияси ходимлари хом ашё заҳиралари миқдорини аниқладилар. Текшириб бўлинган участкаларга алоқадор ҳужжатлар очиқ конни лойиҳалаштириш ва кон ундирма корхонасининг биринчи навбатини қуриш учун «Ўзбекметаллургия» концернига топширилди.

ФИЛЬМ ЮБИЛЕЙГА ТУҲФА

ТОШКЕНТ. Мирзо Улуғбек таваллудининг 600 йиллиги муносабати билан унинг ҳаёти ва ижодий фаолиятидан ҳикоя қилувчи ҳужжатли фильм суратга олинади.

Бу иш Малик Қаюмовнинг олим юбилейига туҳфаси бўлади. Фильм ижодкорлари Улуғбекнинг Туркия, Эрон ва бошқа хорижий давлатлар кутубхоналарида сақланаётган асарларининг ўрганилиши ҳақида ҳам қимматли маълумотлар йиғишган.

ТАЪЛИМНИ ЯХШИЛАШГА ХИЗМАТ ҚИЛАДИ

БУХОРО. «Таълим» жамғармаси таъсис этилди.

ЖАМҒАРМА низомида айтилишича, у кўргазмали ўқув қуроллари ишлаб чиқарувчи корхоналар очиб, вилоятда халқ таълимининг моддий базасини мустаҳкамлашга кўмаклашади.

ТИЛ БИЛГАН ЮРТ КЕЗАДИ

АНДИЖОН. Давлат тиллар институти қошида ташкил этилган чет тилини ўрганиш марказининг битирувчиларига гувоҳномалар топширилди.

ТАЛАБАЛАРНИНГ асосий қисми шаҳардаги фабрика ва заводларнинг инженер-техник ходимлари эди. Улар бир йил давомида инглиз ва француз тилларини ўрганишди. Марказий Осиёдаги мамлакатларда хорижий тилларни ўргатиш ташкилоти ходимлари эса тингловчиларга назарий ва амалий машғулотлардан сабоқ беришди.

ОФАТНИНГ ТИРИГИ

КЕЛЕС. Тошкент туманининг айрим ҳудудларида чигиртка пайдо бўлди.

ЭКИНЛАРГА зарар етказадиган ҳашаротни зудлик билан даф этиш чора-тадбирлари белгиланди. Келес даҳасидаги чигиртка уяларига, зараркунанда босган ерларга тракторлар ёрдамида кимёвий дорилар сепилмоқда. Кенг майдонларда эса АН-2 самолётидан фойдаланилмоқда.

ЯНГИЛИКЛАР

ОЛТИН УЧБУРЧАККА ПАРВОЗ

«ЎЗБЕКИСТОН ҲАВО ЙЎЛЛАРИ» МИЛЛИЙ АВИАКОМПАНИЯСИНИНГ ХАЛҚАРО ҲАВО ЙЎЛИ ЯНА БИТТАГА КЎПАЙДИ

18 май куни «165-Тошкент—Бангкок» авиарейси Ўзбекистон пойтахтини Таиланд Қироллиги бошкенти билан боғлади.

Мазкур шаҳар Жануби-Шарқий Осиё олтин учбурчагининг жанубий қисмида, кўплаб денгиз, ҳаво ва қуруқлик йўллари туташган маконда жойлашган. 5010 километрли масофа бўлган ушбу йўлни халқаро классдаги учувчи Виктор Атлантов командирлик қилган «Ил—62 М» самолёти 5 соат ичида босиб ўтди. Экипажнинг текширувчиси Виктор Саушев, учиш комплексининг катта штурмани Анатолий Ли, штурман Александр Токарев, иккинчи учувчи Алексей Дасов, борт-инженер Равил Нургалиев, катта борт-алоқачи Николай Бурмистров, борт-алоқачи Александр Арутюнян ва борт-кузатувчи инструктор Зинаида Кудряшова таркибидаги экипаж рейсни бажаришда катта хизмат қилди. Ўзбекистон авиакомпанияси раҳбарияти яхши анъанага айланиб бораётган одатига кўра Бангкок рейсига республикамиз оммавий ахборот воситалари журналистларини, йирик саноат, фирма, концерн ва ассоциациялари вакилларини, шунингдек ижодий союзлар, маданият ва санъат арбобларини таклиф қилишди. Мазкур рейсда учувчилар экипажидан ташқари авиакомпаниянинг барча хизмат мутахассислари иштирок этишди. Улар янги йўналишнинг ўзига хос томонларини чуқур ўзлаштириб олишга ҳаракат қилишди. В. Саушевнинг таъкидлашича, бу ҳаво йўли экипажга яхши таниш экан. Улар аввал ҳам мазкур йўналиш бўйича бир неча марта Ҳиндистон ва Малайзияга парвоз қилишган.

Самолёт Ҳисор чўққилари, Термиз, Қобул, Деҳли, Калькутта устидан учиб ўтиб, Бангкокнинг Дан Манг аэропортига оҳиста қўнди.

Аэропортда уюштирилган матбуот конференциясида «Ўзбекистон ҳаво йўллари» авиакомпаниясининг халқаро фаолият бўйича бош

(Давоми 3-бетда).

Ўзбекистон Республикасининг Қонуни

«БАНКЛАР ВА БАНК ФАОЛИЯТИ ТЎҒРИСИДА»ГИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ҚОНУНИГА ЎЗГАРТИШЛАР ҲАМДА ҚЎШИМЧАЛАР КИРИТИШ ҲАҚИДА

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши **қарор қилади:**

Ўзбекистон Республикасининг 1991 йил 15 февралда қабул қилинган «Банклар ва банк фаолияти тўғрисида»ги қонунига (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг ахборотномаси, 1991 йил, Ғ 4, 84-модда; 1992 йил Ғ. 10, 396-модда) қуйидаги ўзгартишлар ҳамда қўшимчалар киритилсин:

1. 2-модда:

Қуйидаги мазмундаги 4-банд билан тўлдирилсин:

«4. Ўзбекистон Республикасининг қонунларида кўзда тутилган ҳолларда банклар кредиторга бериш учун қарздордан депозитга пул ва қимматли қоғозлар қабул қиладилар.

Пул ва қимматли қоғозларни банк депозитига қабул қилиш тартиби Ўзбекистон Республикасининг Марказий банки томонидан белгиланади».

4 ва 5-бандлари тегишли равишда 5 ва 6-бандлар деб ҳисоблансин.

2. 5-модданинг 3-бандидаги «бошқа республикаларда ва чет элларда» деган сўзлар «бошқа давлатларда» деган сўзлар билан алмаштирилсин;

3. 18-модда:

3-бандининг бешинчи хатбошиси қуйидагича таҳрирда баён этилсин:

«Муассисларнинг молиявий аҳволи тўғрисида аудиторнинг ёки аудиторлик фирмасининг хулосаси»;

3-бандининг олтинчи хатбошиси «Банк» деган сўздан кейин «ва унинг филиаллари» деган сўзлар билан тўлдирилсин;

8-банди қуйидаги мазмунда бўлган «Е» кичик банд билан тўлдирилсин:

«е) лицензиялар, амалдаги қонунлар ҳамда Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг меъёрий ҳужжатлари шартларини бузса»;

13-банддаги «олий ҳакамлик судига» деган сўзлар «олий хўжалик судига» деган сўзлар билан алмаштирилсин.

4. 19-модданинг 2-банди иккинчи хатбошиси қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

«— Устав фондининг энг кам миқдори тижорат банклари учун 100 миллион сўм, кооператив ва хусусий банклар учун — 50 миллион сўмга тенг бўлиб, муассислар банк иш бошлагунига қадар уни тўлашлари керак. Бундан буён «100» ва «50» кўрсаткичлари пул қадрсизланишининг индексини инобатга олиб, Ўзбекистон Республикасида энг кам ойлик иш ҳақининг ўсишига мос равишда аниқлаштириб борилади».

5. 22-модданинг 3-бандидаги «акциялик жамиятлар ва масъулияти чекланган жамиятлар тўғрисидаги амалдаги қонунларда» деган сўзлар «Хўжалик жамиятлари ва ширкатлари тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикасининг қонунида» деган сўзлар билан алмаштирилсин.

6. 33-модданинг 2-бандидаги «судларга, тергов органларига, ҳакамлик органларига» деган сўзлар «тергов органларига, судларга ёки хўжалик судларига» деган сўзлар билан алмаштирилсин;

7. 34-модданинг 1-бандида:

«Суд қарори, тергов органлари ёки ҳакамлик органлари қарорлари» деган сўзлар «тергов органларининг қарорлари, судлар ёки хўжалик судларининг ҳал қилув қарорлари» деган сўзлар билан алмаштирилсин;

«Ҳакамлик органлари» деган сўзлар «хўжалик судлари» деган сўзлар билан алмаштирилсин;

8. 43-модда:

1-банди «банклар» деган сўздан кейин «Гаров тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси қонунига мувофиқ» деган сўзлар билан тўлдирилсин;

2-4-бандлари қуйидагича таҳрирда баён этилсин:

«2. Асосий воситаларга кирувчи бинолар, иншоотлар, ускуналар ва бошқа мол-мулк, башарти, мижоз уларга эгалик қилиш ҳуқуқига эга бўлса, гаров сифатида қабул қилиниши мумкин.

3. Гаров тўғрисидаги шартномада назарда тутилган ҳолларда банк гаровга қўйилган мол-мулкни судга ёки хўжалик судига мурожаат қилмасдан мустақил равишда сотишга ҳақлидир.

4. Банкка гаровга қўйилган мол-мулкни сотишдан тушган маблағдан банк гаров билан таъминланган қарзни тўлаш учун фойдаланади, бунда банк бошқа юридик ва жисмоний шахсларнинг даъволарига нисбатан устунликка эга бўлади».

5-банди чиқариб ташлансин.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри, 1993 йил 7 май.

Ўзбекистон Республикасининг Қонуни

МЕҲНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА

Ушбу Қонун ишлаб чиқариш усуллари, мулк шаклидан қатъий назар, меҳнатни муҳофаза қилишни ташкил этишнинг ягона тартибини белгилайди ҳамда фуқароларнинг соғлиғи ва меҳнати муҳофаза қилинишини таъминлашга қаратилган.

I БЎЛИМ. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1-модда. Фуқароларнинг меҳнатни муҳофаза қилинишига бўлган ҳуқуқлари

Ўзбекистон Республикаси фуқаролари, чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар меҳнатни муҳофаза қилиниши ҳуқуқига эгадирлар.

2-модда. Меҳнатни муҳофаза қилиш

Меҳнатни муҳофаза қилиш — бу тегишли қонун ва бошқа меъёрий ҳужжатлар асосида амал қилувчи, инсоннинг меҳнат жараёнидаги хавфсизлиги, сиҳат-саломатлиги ва иш қобилияти сақланишини таъминлашга қаратилган ижтимоий-иқтисодий, ташкилий, техникавий, санитария-гигиена ва даволаш-профилактика тадбирлари ҳамда воситалари тизимидан иборат.

3-модда. Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонунлар ва қонуннинг қўлланиш соҳаси

Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонунлар ушбу Қонун ва унга мувофиқ чиқариладиган бошқа меъёрий ҳужжатлардан иборат бўлади.

Ушбу Қонун мулк ва хўжалик юритиш шакли турлича бўлган корхоналар, муассасалар, ташкилотлар* билан, шу жумладан айрим ёлловчилар билан меҳнат муносабатларида турган барча ишловчилар; кооперативларнинг аъзолари, ишлаб чиқариш амалиётини ўтаётган олий ўқув юртлари талабалари, ўрта махсус ўқув юртлари, ҳунар-техника билим юртлари ва умумий таълим мактабларининг ўқувчилари; корхоналарда ишлашга жалб этиладиган ҳарбий хизматчилар; муқобил хизматни ўтаётган фуқаролар; суд ҳукми билан жазони ўтаётган шахслар, ахлоқ тузатиш-меҳнат муассасалари корхоналарида ёки ҳукмлар ижросини амалга оширувчи идоралар белгилайдиган корхоналарда ишлаш даврида, шунингдек жамият ва давлат манфаатларини кўзлаб ташкил этиладиган бошқа турдаги меҳнат фаолияти иштирокчиларига нисбатан амал қилади.

4-модда. Меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасидаги давлат сиёсати

Меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасидаги давлат сиёсати:

корхонанинг ишлаб чиқариш фаолияти натижаларига нисбатан ходимнинг ҳаёти ва соғлиғи устиворлиги;

меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасидаги фаолиятни иқтисодий ва ижтимоий сиёсатнинг бошқа йўналишлари билан мувофиқлаштириб бориш;

мулк ва хўжалик юритиш шаклларидан қатъи назар, барча корхоналар учун меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасида ягона тартиб-қоидалар белгилаб қўйиш;

меҳнатнинг экология жиҳатидан хавфсиз шароитлари яратилишини ва иш жойларида атроф-муҳит ҳолати мунтазам назорат этилишини таъминлаш;

корхоналарда меҳнатни муҳофаза қилиш талаблари ҳамма жойда бажарилишини назорат қилиш;

меҳнатни муҳофаза қилишни маблағ билан таъминлашда давлатнинг иштирок этиши;

олий ва ўрта махсус ўқув юртларида меҳнат муҳофазаси бўйича мутахассислар тайёрлаш;

хавфсиз техника, технологиялар ва ходимларни ҳимоялаш воситалари ишлаб чиқилиши ва жорий этилишини рағбатлантириш;

фан, техника ютуқларидан ҳамда меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича ватанимиз ва чет эл илғор тажрибасидан кенг фойдаланиш;

ишловчиларни махсус кийим ва пойафзал, шахсий ҳимоя воситалари, парҳез овқатлари билан бепул таъминлаш;

корхоналарда меҳнатнинг соғлом ва хавфсиз шарт-шароитларини яратишга кўмаклашувчи солиқ сиёсатини юритиш;

ишлаб чиқаришдаги ҳар бир бахтсиз ҳодисани ва ҳар бир касб касаллигини текшириб чиқиш ҳамда ҳисобга олиб боришнинг ва шу асосда ишлаб чиқаришдаги жароҳатланишлар ҳамда касб касалликларига чалинишлар даражаси ҳақида аҳолини хабардор қилишнинг мажбурийлиги;

ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодисалардан жабрланган ёки касб касаллигига йўлиққан ишловчиларнинг манфаатларини ижтимоий ҳимоялаш;

касаба уюшмалари ва бошқа жамоат бирлашмалари, корхоналар ва алоҳида шахсларнинг меҳнатни муҳофаза қилишни таъминлашга қаратилган фаолиятини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш;

меҳнатни муҳофаза қилиш муаммоларини ҳал этиш чоғида халқаро ҳамкорликни йўлга қўйиш принципларига асосланади.

5-модда. Меҳнатни муҳофаза қилишни давлат томонидан бошқариш

Меҳнатни муҳофаза қилишни давлат томонидан бошқаришни Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси амалга оширади.

6-модда. Жамоат бирлашмаларининг меҳнатни муҳофаза қилиш муаммоларига оид қарорларни ишлаб чиқиш ва қабул қилишда иштирок этиши

Корхоналар, мутахассислар, фуқаролар меҳнатни муҳофаза қилиш муаммоларини ҳал этиш учун Ўзбекистон Республикасининг жамоат бирлашмалари тўғрисидаги қонунига мувофиқ амал қиладиган жамоат бирлашмаларига уюшишлари мумкин.

Давлат ва хўжалик бошқаруви идоралари, назорат қилиш идоралари, шунингдек корхоналар бу бирлашмаларга ҳар томонлама ёрдам ва мадад кўрсатадилар ҳамда меҳнатни муҳофаза қилишни таъминлаш масалалари бўйича қарорлар тайёрлаш ва қабул қилишда улар ишлаб чиққан низомлар ва тавсияларни ҳисобга оладилар.

7-модда. Меҳнатни муҳофаза қилишга оид халқаро шартномалар

Ўзбекистон Республикаси корхоналари ва фуқаролари халқаро шартномалар ва битимлар асосида ишларни бажараётганларида, меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича уларда кўзда тутилган талаблар агар ўзгача шартлашилмаган бўлса, ушбу қонунга Ўзбекистон Республикасининг меҳнат тўғрисидаги қонунларига мувофиқ қўлланилади.

Ўзбекистон Республикаси корхоналарида ишлаётган чет эл фуқаролари учун меҳнатни муҳофаза қилиш масалаларига доир муносабатларни тартибга солишнинг ўзига хос хусусиятлари манфаатдор томонларнинг ўзаро битимлари билан белгилаб қўйилади.

II БЎЛИМ. МЕҲНАТНИНГ МУҲОФАЗА ҚИЛИНИШИНИ ТАЪМИНЛАШ

8-модда. Меҳнат муҳофазасини меъёрий таъминлаш

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерацияси Кенгаши билан биргаликда меҳнатни, атроф-муҳитни муҳофаза қилишнинг илмий асосланган стандартлари, қоида ва меъёрларини ишлаб чиқиш ва қабул қилиш йўли билан ишлаб чиқаришда меҳнат хавфсизлигини таъминлаш учун зарур бўлган талаблар даражасини белгилайди, шунингдек касаба уюшмалари билан келишилган ҳолда меҳнат шароитларини яхшилаш, ишлаб чиқаришдаги жароҳатланишлар, касб касалликларининг олдини олишга оид республиканинг аниқ мақсадга қаратилган дастурларини ишлаб чиқади ва молиявий таъминлайди ҳамда уларнинг бажарилишини назорат қилади.

Вазирликлар ва идоралар тегишли касаба уюшмаси идоралари билан келишилган ҳолда меҳнат шароитларини яхшилашга оид тармоқ дастурларини ишлаб чиқадилар ва молиявий таъминлайдилар.

Корхона маъмурияти, ёлловчи, мулкдор ёхуд улар ваколат берган бошқарув идораси* корхонада меҳнатни муҳофаза қилиш стандартлари, қоида ва меъёрларининг талаблари, шунингдек жамоа шартномасида кўзда тутилган мажбуриятлар бажарилишини таъминлайди.

Корхоналарнинг ишловчилари республиканинг тегишли қонунлари ва меъёрий ҳужжатлари, жамоа шартномалари билан белгиланган меҳнатни муҳофаза қилиш қоидалари ва меъёрлари талабларига риоя этишлари шарт.

9-модда. Корхоналар ва объектларни лойиҳалаб, қуриш ва ишлатишда, ишлаб чиқариш воситаларини тайёрлаш ва таъмирлашда меҳнатни муҳофаза қилиш талабларига риоя этилишини таъминлаш

Стандартлар, эргономика, меҳнатни муҳофаза қилишга доир қоидалар ва меъёрлар талабларига жавоб бермайдиган ишлаб чиқариш бинолари ва иншоотларини лойиҳалаш, қуриш ҳамда қайта қуриш, ишлаб чиқариш воситаларини ишлаб чиқиш, тайёрлаш, таъмирлаш, технологияларни жорий этишга, шу жумладан хориждан сотиб олинганларини жорий этишга йўл қўйилмайди.

Ҳеч бир янги ёки қайта қурилаётган корхона, ишлаб чиқариш воситалари, агар улар Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси белгилаган тартибда бериладиган хавфсизлик шаҳодатномасига эга бўлмаса, фойдаланишга қабул қилиниши ва ишга туширилиши мумкин эмас.

Белгиланган тартибда рўйхатдан ўтказилиши лозим бўлган корхоналар Ўзбекистон Республикасининг тегишли назорат идоралари берадиган фаолиятни амалга ошириш ҳуқуқини таъминловчи рухсатномани олдиндан тақдим этишлари шарт. Корхонанинг кўрсатилган рухсатномани олиш тартиби Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланади.

Меҳнат хавфсизлиги талабларига жавоб бермайдиган ва ишловчилар соғлиғи ҳамда ҳаётига хавф туғдирувчи корхоналар фаолияти ёки ишлаб чиқариш воситаларидан фойдаланиш, улар меҳнат хавфсизлиги талабларига мувофиқ ҳолга келтирилгунга қадар, Ўзбекистон Республикаси қонунларида белгиланган тартибда ваколатли идоралар томонидан тўхтатиб қўйилиши керак.

* Матнда бундан кейин «корхоналар» деб юритилади.

* Матнда бундан кейин «маъмурият» деб юритилади.

Йўл қўйиладиган энг кўп меъёрлари (концентрацияси) ишлаб чиқилмаган ва белгиланмаган тартибда экспертизадан ўтмаган зарарли моддаларни ишлаб чиқаришда қўллаш тақиқланади.

10-модда. Меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича мутахассислар тайёрлаш

Ўзбекистон Республикасида давлат ва корхоналар олий ва ўрта махсус ўқув юртларида корхоналарнинг меҳнатни муҳофаза қилиш хизматларида ишлаш учун мутахассислар тайёрлашни таъминлайдилар.

Олий ва ўрта махсус ўқув юртлари халқ хўжалиги турли тармоқларидаги ишлаб чиқариш хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда талабалар ва ўқувчилар меҳнатни муҳофаза қилиш курсини албатта ўтишларини ташкил этишлари керак.

Вазирликлар, идоралар, концернлар, ассоциациялар ва бошқа хўжалик бошқаруви идоралари меҳнатни муҳофаза қилиш тизимида ишлаш учун мутахассисларнинг қайта ихтисослашувини таъминлайдилар.

11-модда. Меҳнатни муҳофаза қилишни молиявий таъминлаш

Меҳнатни муҳофаза қилишни молиявий таъминлаш давлат томонидан, шунингдек мулк шаклидан қатъи назар, жамоат бирлашмалари, корхоналарнинг ихтиёрий бадаллари ҳисобига амалга оширилади.

Меҳнатни муҳофаза қилиш учун тегишли бюджетлардан алоҳида қайд билан ажратиладиган бюджет маблағлари (республика ва маҳаллий) бошқарув ҳамда назорат идораларини сақлаш, илмий-тадқиқот ишларини молиявий таъминлаш, меҳнатни муҳофаза қилишга оид давлатнинг аниқ мақсадга қаратилган дастурларини бажариш учун фойдаланилади.

Ҳар бир корхона меҳнатни муҳофаза қилиш учун зарур маблағларни жамоа шартномасида белгиланадиган миқдорда ажратади. Корхоналарнинг ходимлари ана шу мақсадлар учун қандайдир қўшимча чиқим қилмайдилар.

Корхоналар ўзининг хўжалик, тижорат, ташқи иқтисодий ва бошқа фаолиятидан келадиган фойда (даромад), шунингдек бошқа манбалар ҳисобига меҳнатни муҳофаза қилишнинг марказлаштирилган фондларини ташкил этиш ҳуқуқига эга. Меҳнатни муҳофаза қилиш фондига қаратиладиган фойдага солиқ солинмайди.

Меҳнатни муҳофаза қилишга мўлжалланган маблағларни бошқа мақсадларга ишлатиш мумкин эмас.

Фондларни ташкил этиш ва улардан фойдаланиш тартиби Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан Ўзбекистон касаба уюшмалари федерацияси Кенгаши иштирокида белгиланади.

12-модда. Меҳнатни муҳофаза қилиш воситаларини яратиш ва ишлаб чиқаришдан корхоналарнинг иқтисодий манфаатдорлигини таъминлаш

Корхоналар фойдасининг меҳнатни муҳофаза этишга оид адабиётлар, плакатлар, бошқа тарғибот воситаларини нашр этиш ҳисобига ҳосил бўлган қисмига, шунингдек илмий-тадқиқот ва лойиҳа-конструкторлик ташкилотлари фойдасининг жамоани ва ишловчиларни якка тартибда ҳимоялаш воситаларининг янгиларини яратиш, ишлаб чиқариш муҳитини назорат қилиш асбоблари ва дозиметрия воситаларининг янгиларини яратиш, ишлаб чиқариш ва мавжуд воситаларни сотиш ҳисобига ҳосил бўлган қисмига имтиёзли солиқ солинади.

13-модда. Корхоналарда меҳнатнинг соғлом ва хавфсиз шароитларини таъминлаш

Корхонадаги, ҳар бир иш жойидаги меҳнат шароити меҳнатни муҳофаза қилиш стандартлари, қоида ва меъёрлари талабларига мувофиқ бўлиши лозим.

Корхонада меҳнатнинг соғлом ва хавфсиз шароитларини таъминлаш, ишлаб чиқаришнинг хавфли ва зарарли омиллари устидан назорат ўрнатилишини ташкил этиш ва назоратнинг натижалари тўғрисида меҳнат жамоаларини ўз вақтида хабардор қилиш маъмурият зиммасига юкланади.

Меҳнат шароити зарарли ва хавфли ишлаб чиқаришларда, шунингдек ўта ноxуш ҳароратли ёки ифлосланишлар билан боғлиқ шароитларда бажариладиган ишларда меҳнат қилувчиларга давлат бошқаруви идоралари белгилаган меъёрларда махсус кийим, пойафзал ва бошқа шахсий ҳимоя воситалари, ювиш ва дезинфекциялаш воситалари, сут ёки унга тенглашадиган бошқа озиқ-овқат маҳсулотлари, парҳез овқат бепул берилади.

Корхонада меҳнатнинг соғлом ва хавфсиз шароитларини таъминлаш юзасидан маъмурият билан ходимларнинг ўзаро мажбуриятлари жамоа шартномаси ёки битимида кўзда тутилади.

14-модда. Меҳнатни муҳофаза қилиш хизматлари

Вазирликлар, идоралар, концернлар, ассоциациялар, бошқа хўжалик органлари касаба уюшмалари Марказий (республика) қўмитаси билан келишиб ўзлари тасдиқлайдиган низомга мувофиқ меҳнат муҳофазаси ишларини мувофиқлаштириб борадилар.

Ходимлар сони 50 нафар ва ундан ошадиган корхоналарда махсус тайёргарликка эга шахслар орасидан меҳнатни муҳофаза қилиш хизматлари тузилади (лавозимлар жорий этилади), 50 ва ундан зиёд транспорт воситаларига эга бўлган корхоналарда эса бундан ташқари йўл ҳаракати хавфсизлиги хизматлари тузилади (лавозимлар жорий этилади). Ходимлар сони ва транспорт воситалари миқдори камроқ корхоналарда меҳнатни муҳофаза қилиш хизматининг вазифаларини бажариш раҳбарлардан бирининг зиммасига юкланади.

Меҳнатни муҳофаза қилиш ва йўл ҳаракати хавфсизлиги хизматлари касаба уюшмаси қўмитаси билан келишилган низомлар асосида ишлайди ва ўз мақомига кўра корхонанинг асосий хизматларига тенглаштирилади ҳамда унинг раҳбарига бўйсунади.

Меҳнатни муҳофаза қилиш хизматларининг мутахассислари барча ходимлар меҳнатни муҳофаза қилиш қоидалари ва меъёрларига риоя этишларини назорат қилиш, тармоқ бўлинмалари раҳбарларига аниқланган нуқсонларни бартараф этиш ҳақида бажарилиши шарт бўлган кўрсатмалар бериш, шунингдек меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонунларни бузаётган шахсларни жавобгарликка тортиш ҳақида корхоналарнинг раҳбарларига тақдимномалар киритиш ҳуқуқига эгадирлар.

Меҳнатни муҳофаза қилиш ва йўл ҳаракати хавфсизлиги хизматларининг мутахассислари уларнинг хизмат вазифаларига тааллуқли бўлмаган ишларни бажаришга жалб этилишлари мумкин эмас.

Меҳнатни муҳофаза қилиш ва йўл ҳаракати хавфсизлиги хизматлари корхона фаолияти тўхтатилган тақдирдагина тугатилади.

15-модда. Ходимларни бахтсиз ҳодисалар ва касб касалликларидан ижтимоий суғурта қилиш

Корхоналарнинг ходимлари Ўзбекистон Республикаси қонунларида белгиланган тартибда ва шартлар билан бахтсиз ҳодисалар ва касб касалликларидан мажбурий суғурта қилинишлари шарт.

III БЎЛИМ. ИШЛОВЧИЛАРНИНГ МЕҲНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШГА ДОИР ҲУҚУҚЛАРИНИ РЎЁБГА ЧИҚАРИШДАГИ КАФОЛАТЛАР

16-модда. Ишга қабул қилишда меҳнатни муҳофаза қилиш ҳуқуқи кафолатлари

Меҳнат шартномаси (битими) шартлари меҳнатни муҳофаза қилишга оид қонунлар ва бошқа меъёрий ҳужжатларнинг талабларига мувофиқ бўлиши шарт.

Фуқароларни уларнинг саломатлигига зид бўлган ишга қабул қилиш маън қилинади.

Маъмурият ходимни касб касаллигининг пайдо бўлиш эҳтимоли юқори даражада эканлиги олдиндан аён бўлган ишга қабул қилаётганда уни бу ҳақда огоҳлантириши шарт.

17-модда. Мажбурий медицина кўриклари

Корхона соғлиқни сақлаш идоралари томонидан белгиланган тартибга мувофиқ равишда бир қатор касблар ва ишлаб чиқаришларнинг ходимларини меҳнат шартномасини имзолаш пайтида — дастлабки тарзда ва меҳнат шартномаси амал қиладиган даврда вақти-вақти билан тиббий кўрикдан ўтказишни ташкил қилиши шарт. Ходимлар тиббий кўриклардан ўтишдан бош тортишга ҳақли эмаслар.

Ходимлар тиббий кўриклардан ўтишдан бош тортсалар ёки ўтказилган текширишларнинг натижалари бўйича тиббий комиссиялар берадиган тавсияларни бажармасалар, маъмурият уларни ишга қўймаслик ҳуқуқига эгадир.

Ходим, агар у ўзининг саломатлигини ёмонлашиши меҳнат шароити билан боғлиқ деб ҳисобласа, навбатдан ташқари тиббий кўрик ўтказилишини талаб қилиш ҳуқуқига эга.

Тиббий кўрикларни ўтказиш пайтида ходимнинг иш жойи (лавозими) ва ўртача иш ҳақи сақланади.

18-модда. Меҳнат фаолияти жараёнида меҳнатни муҳофаза қилиш ҳуқуқининг кафолатлари

Маъмурият меҳнатни муҳофаза қилишнинг замонавий воситаларини жорий этиши ва ишлаб чиқаришда жароҳатланиш ҳамда касб касалликларининг олдини оладиган санитария-гигиена шароитларини таъминлаши шарт.

Ходимнинг саломатлиги ёки ҳаётига хавф туғдирувчи вазият пайдо бўлганда, у бу ҳақда зудлик билан маъмуриятга хабар қилади, бу ҳол назорат органлари томонидан тасдиқланган тақдирда маъмурият ишни тўхтатиши ва хавфни бартараф этиш чорасини кўриши шарт. Маъмурият томонидан зарур чоралар кўрилмаган тақдирда, ходим ишни хавф бартараф этилгунга қадар тўхтатиб туришга ҳақлидир ва унга ҳеч қандай интизомий жазо берилмайди.

Маъмурият, агар меҳнатни муҳофаза қилиш инспекцияси томонидан тасдиқланган, ходимнинг ҳаёти ва саломатлиги учун тўғридан-тўғри жиддий хавф ҳамон сақланиб турган бўлса, ундан ишни қайта бошлашни талаб қилишга ҳақли эмас ва ходимга иш тўхтатиб турилган бутун давр учун барча моддий зиённи тўлаши шарт.

Маъмурият меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонунларни бузган ва бу назорат қилувчи идоралар томонидан тасдиқланган тақдирда, меҳнат шартномаси, ходимнинг аризасига кўра, унга ишдан бўшаганда бериладиган пул тўлангани ҳолда, исталган пайтда бекор қилиниши мумкин.

Ходимда касб касаллиги белгилари аниқланган тақдирда маъмурият тиббий хулоса асосида уни ихтисосини ўзгартиргунга қадар ўртача ойлик иш ҳақи сақланган ҳолда бошқа ишга ўтказиши лозим.

19-модда. Ходимларни меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича ўқитиш ва уларга йўл-йўриқлар бериш

Корхоналарнинг барча ходимлари, шу жумладан раҳбарлари ўз касблари ва иш турлари бўйича давлат назорат идоралари белгилаган тартиб ва муддатларда ўқишлари, йўл-йўриқлар олишлари, билимларини текширувдан ўтказишлари ҳамда қайта аттестациядан ўтишлари шарт.

Маъмурият барча янги ишга кираётганлар, шунингдек бошқа ишга ўтказилаётганлар учун ишларни бажаришнинг хавфсиз усулларини ўргатишни ташкил этишлари, меҳнатни муҳофаза қилиш ва бахтсиз ҳодисаларда жабрланганларга ёрдам кўрсатиш бўйича йўл-йўриқлар беришлари шарт.

Ўта хавфли ишлаб чиқаришларга ёки касбий танлов талаб қилинадиган ишга кираётган ходимлар учун меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича имтиҳонлар топшириладиган ва кейин вақти-вақти билан қайта аттестациядан ўтиладиган ўқув ўтказилади.

Меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича белгиланган тартибда ўқитиш, йўл-йўриқлар бериш ва билимларни текширишдан ўтмаган шахсларни ишга қўйиш тақиқланади.

Маъмурият ходимларнинг меҳнатни муҳофаза қилиш масалалари бўйича малакаси мунтазам ошириб борилишини таъминлаши шарт.

20-модда. Меҳнат шароитлари ҳамда меҳнатни муҳофаза қилиниши тўғрисида ходимларнинг ахборот олишга доир ҳуқуқлари

Корхона ходимлари иш жойларидаги меҳнат шароитларининг аҳволи ва муҳофаза қилиниши, бунда лозим бўлган шахсий ҳимоя воситалари, имтиёзлар ва товон пуллари тўғрисида ахборот талаб қилиш ҳуқуқига эгадирлар, маъмурият эса уларга бундай ахборотни бериши шарт.

21-модда. Ходимларнинг айрим тоифалари учун меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасидаги муносабатларни тартибга солишнинг ўзига хос хусусиятлари

Ходимларнинг айрим тоифалари (хотин-қизлар, ёшлар, меҳнат қобилияти чекланган шахслар), шунингдек меҳнатнинг оғир ва зарарли шароитларида ишловчи ходимлар учун меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасидаги муносабатларни тартибга солишнинг ўзига хос хусусиятлари Ўзбекистон Республикаси қонунлари билан белгиланади.

IV БЎЛИМ. МЕҲНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШГА ДОИР ҚОНУНЛАР ВА БОШҚА МЕЪЁРИЙ ҲУЖЖАТЛАРГА РИОЯ ЭТИЛИШИ УСТИДАН ДАВЛАТ ВА ЖАМОАТЧИЛИК НАЗОРАТИ

22-модда. Меҳнатни муҳофаза қилишга доир қонунлар ва бошқа меъёрий ҳужжатларга риоя этилиши устидан давлат назорати

Меҳнатни муҳофаза қилишга доир қонунлар ва бошқа меъёрий ҳужжатларга ҳамма жойларда риоя этилиши устидан давлат назоратига махсус ваколат берилган, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси тасдиқлайдиган низом асосида ишловчи давлат идоралари буни амалга оширадилар.

23-модда. Меҳнатни муҳофаза қилишга доир қонунлар ва бошқа меъёрий ҳужжатларга риоя этилиши устидан жамоатчилик назорати

Меҳнатни муҳофаза қилишга доир қонунлар ва бошқа меъёрий ҳужжатларга риоя этилиши устидан жамоатчилик назоратини меҳнат жамоалари ва касаба уюшмаси ташкилотлари томонидан меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича ўзлари сайлайдиган вакиллар амалга оширадилар.

Меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича махсус тайёргарликдан ўтган вакил иш жойларида меҳнат муҳофазасининг аҳволини монеликсиз текшириш, аниқланган камчиликларни бартараф этиш ва айбдор шахсларни жавобгарликка тортиш тўғрисида таклифлар киритиш ҳуқуқига эгадир. Меҳнат муҳофазаси бўйича вакилга ўз вазифаларини бажариши учун ҳар ҳафтада иш пайтида камида икки соат вақт ажратиб берилади ва ўртача иш ҳақи миқдорида ҳақ тўланади.

24-модда. Ходимларнинг меҳнати муҳофаза қилинишига доир ҳуқуқларини ҳимоя этиш бўйича касаба уюшмаларининг ҳуқуқлари

Касаба уюшмалари давлат ва хўжалик идоралари олдида ходимларнинг меҳнати муҳофаза қилинишига доир ҳуқуқларини ҳимоя қиладилар, унинг рўёбга чиқарилиши устидан назоратни амалга оширадилар, ана шу мақсадда ўз қарамоғларида низом асосида ишловчи меҳнат техник инспекциясига эга бўладилар, меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича давлат сиёсатини ишлаб чиқишда, меъёрий ва ҳуқуқий фаолиятда иштирок этадилар. Меҳнатни муҳофаза қилиш масалаларига доир барча меъёрий ҳужжатлар (стандартлар, қоидалар, меъёрлар, йўриқномалар ва ҳоказо) касаба уюшмалари олдиндан кўриб чиққанидан кейин тегишли идоралар томонидан қабул қилинади.

Касаба уюшмалари ўз ташаббуси билан ёки ишловчиларнинг илтимоси билан корхоналарда меҳнатни муҳофаза қилишга оид қонунлар ва бошқа меъёрий ҳужжатларга риоя этилишини, жамоа шартномалари ва битимлари бажарилишини текшириш, аниқланган камчиликларни бартараф этиш тўғрисида қарорлар қабул қилиш ёки маъмуриятга тақдимномалар киритишга ҳақлидир.

Мансабдор шахслар уларни бажаришни асоссиз рад этган ёки одамлар соғлиғи ёхуд ҳаётига хавф туғдирувчи қонунга зид хатти-ҳаракатлар қилган, ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодисаларни ҳисобга олишдан яширган тақдирда касаба уюшмалари айбдорларни эгаллаб турган лавозимидан бўшатишгача жавобгарликка тортиш, шунингдек аниқланган камчиликлар бартараф этилгунга қадар ишларни тўхтатиб туриш тўғрисидаги талаблар билан давлат ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларига мурожаат этишга ҳақлидирлар.

Ходимнинг меҳнатни муҳофаза қилинишига бўлган ҳуқуқлари рўёбга чиқарилиши устидан назоратни амалга ошириш чоғида касаба уюшмаларининг меҳнат техник инспекцияси исталган корхонани бемалол кириб кўриш, аниқланган нуқсонларни бартараф этиш тўғрисида маъмуриятга кўрсатмалар бериш, мансабдор шахсларга жарима солиш, агар бундан буён ишлатилиши меҳнат қилувчилар соғлиғи ёки ҳаётига хавф туғдирса, ускуналар, участкалар, цехлар, ишлаб чиқаришларнинг ишини вақтинча тўхтатиб қўйиш, ишлаб чиқаришда ходим дучор бўлган бахтсиз ҳодисаларни текширишда қатнашиш (ёки уни мустақил ўтказиш)га ҳақлидир.

Касаба уюшмалари белгиланган тартибда меҳнатни муҳофаза қилишга доир меъёрий ҳужжатларни ишлаб чиқишда ва келишиб олишда иштирок этадилар, улар билан келишиб олинмаган ҳужжатларнинг кучга киритилишига қарши тегишли давлат идоралари орқали протест киритиш ҳуқуқига эгадирлар.

Касаба уюшмалари ишлаб чиқариш воситаларини синаш ва фойдаланишга қабул қилиш давлат комиссиялари ишида, ишлаб чиқаришдаги касб касалликларини текширишда, тиббий-меҳнат эксперт комиссияси (ТМЭК) мажлисларида иштирок этадилар, меҳнатни муҳофаза қилишнинг аҳволини, уни яхшилаш бўйича жамоа шартномаларида кўзда тутилган тадбирлар бажарилишини текширадилар ва уларнинг натижалари юзасидан аниқланган нуқсонларни бартараф этишга қаратилган, бажарилиши шарт таклифлар киритадилар.

Хизмат вазифаларини бажариш чоғида майиб бўлиш ёки саломатликка бошқача тарзда путур етиши туфайли келтирилган зарар қопланиши учун ҳамда ходимларнинг саломатлиги ва меҳнати муҳофаза қилинишига бўлган ҳуқуқлари чекланган бошқа ҳолларда касаба уюшмалари ўз ташаббуси билан ёки ишловчиларнинг аризаларига биноан уларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиб даъво аризалари билан судга мурожаат этишлари мумкин.

V БЎЛИМ. МЕҲНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДАГИ ҚОНУНЛАР ВА БОШҚА МЕЪЁРИЙ ҲУЖЖАТЛАРНИ БУЗГАНЛИК УЧУН ЖАВОБГАРЛИК

25-модда. Меҳнатни муҳофаза қилишга доир талаблар таъминланмагани учун корхоналарнинг жавобгарлиги

Корхоналар меҳнатни муҳофаза қилишга доир талаблар таъминланмаганлиги учун ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодисалар ва касб касалликларидан ижтимоий суғурта қилиш мақсадларига оширилган тарифлар бўйича маблағлар ажратадилар. Тарифлар меҳнат шароити, бажариладиган ишлар хавфлилиги, зарарлилиги ва оғирлигига боғлиқ ҳолда вақти-вақти билан қайта кўриб чиқилади.

Ўзбекистон Республикаси Меҳнат вазирлигининг меҳнат шароитлари давлат экспертизаси берган хулоса тарифлар қайта кўриб чиқиш учун асос ҳисобланади.

26-модда. Меҳнатни муҳофаза қилиш талабларига жавоб бермайдиган ишлаб чиқариш аҳамиятидаги маҳсулотни тайёрлаганлик ва сотганлик учун корхоналарнинг иқтисодий жавобгарлиги

Меҳнатни муҳофаза қилиш талабларига жавоб бермайдиган ишлаб чиқариш аахмиятига молик маҳсулот ишлаб чиқараётган ва етказиб бераётган корхоналар истеъмолчиларга етказилган зарарни Ўзбекистон Республикаси қонунларида белгиланадиган тартибда ва шартларда қоплайдилар.

Меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича стандартлар, қоидалар ва меъёрларнинг Ўзбекистон Республикасида белгиланган талабларига номувофиқ ишлаб чиқариш воситаларини, якка тартибдаги ва жамоани ҳимоялаш воситаларини, шу жумладан хориждан сотиб олинганларини сотиш ва тарғиб қилиш ғайриқонуний ҳисобланади. Бундай фаолият натижасида корхона олган фойда белгиланган тартибда бюджетга мусодара қилиниши керак.

27-модда. Меҳнатни муҳофаза қилишга доир қонунлар ва бошқа меъёрий ҳужжатларни бузганлик учун жавобгарлик

Меҳнатни муҳофаза қилишга доир қонунлар ва бошқа меъёрий ҳужжатлар бузилишида айбдор бўлган ёки давлат ва жамоатчилик назорати идоралари вакилларининг фаолиятига монелик қилаётган мансабдор шахслар Ўзбекистон Республикаси қонунларида белгиланган тартибда интизомий, маъмурий ёки жиноий жавобгарликка тортиладилар.

Корхоналарнинг бошқа ходимлари меҳнатни муҳофаза қилишга доир меъёрий ҳужжатларнинг талабларини бузганлик учун белгиланган тартибда жавобгарликка тортиладилар.

28-модда. Ишлаб чиқаришда жабрланган ходимларга зиён етказганлик учун корхоналарнинг моддий жавобгарлиги

Маъмуриятнинг айби билан ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодиса ёки касб касаллиги натижасида меҳнат қобилиятини тўлиқ ёки қисман йўқотган ходимга Ўзбекистон Республикаси қонунларида белгиланган тартиб ва миқдорда корхона бир марта бериладиган нафақа тўлайди ҳамда соғлиққа етказилган шикаст учун товон тўлайди.

Бир марта бериладиган нафақа миқдори жамоа шартномаси (битими) билан белгиланади ва жабрланувчининг бир йиллик маошидан кам бўлмаслиги лозим.

Агар ходим даволаниш, протез қўйдириш ва тиббий ҳамда ижтимоий ёрдамнинг бошқа турларига муҳтож бўлса, корхона жабрланган ходимга бу тадбирлар билан боғлиқ харажатларни тўлайди, шунингдек жабрланувчининг касбини ўзгартириб қайта тайёрланишини ва тиббий хулосага мувофиқ ишга жойлашишини таъминлайди ёки ана шу мақсадлар учун кетадиган харажатларни қоплайди.

29-модда. Ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодиса оқибатида ходим вафот этган тақдирда корхонанинг моддий жавобгарлиги

Ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодиса оқибатида ходим вафот этган тақдирда корхона тегишли ҳуқуққа эга бўлган шахсларга моддий зиённи Ўзбекистон Республикаси қонунларида белгиланган тартиб ва миқдорларда қоплайди, шунингдек Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси белгилаб қўядиган миқдорда бир марта бериладиган нафақа тўлайди.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти **И. КАРИМОВ.**

Тошкент шаҳри,
1993 йил 6 май.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ ҚАРОРИ

«МЕҲНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА»ГИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚОНУНИНИ АМАЛГА КИРИТИШ ТАРТИБИ ҲАҚИДА

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ҚАРОР ҚИЛАДИ:

1. «Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни эълон қилинган пайтдан бошлаб амалга киритилсин.

2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига икки ойлик муддат ичида:

ўз меҳнат вазифаларини бажариш билан боғлиқ тарзда шикастланган ёхуд соғлиқларига бошқа тарзда зарар етган ишчи ва хизматчиларга корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар томонидан товон тўлашнинг тартибини ва миқдорини белгилаш;

Ўзбекистон Республикасининг қонун ҳужжатларини «Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига мувофиқ ҳолга келтириш ҳақида Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашига таклифлар тақдим этиш;

Ўзбекистон Республикаси ҳукуматининг қарорларини «Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига мувофиқ ҳолга келтириш;

Ўзбекистон Республикаси вазирликлари, давлат қўмиталари, идоралари, концернлари ва хўжалик бошқарувининг бошқа идоралари ўзларининг ушбу Қонунга зид бўлган меъёрий ҳужжатларини қайта кўриб чиқишлари ва бекор қилишларини таъминлаш топширилсин.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Раиси **Ш. ЙЎЛДОШЕВ.**

Тошкент шаҳри,
1993 йил 6 май.

«ИПАК ЙЎЛИ» ҲАМКОРЛИККА ЧОРЛАЙДИ

Туркияда шу йилдан эътиборан турк ва рус тилларида янги маданий-иқтисодий журнал — «Ипак йўли» нашр этила бошлади. Номидан ҳам кўриниб турганидек, журнал Буюк ипак йўлида жойлашган Осиё ва Оврўпо мамлакатларининг, хусусан туркий жумҳуриятларнинг иқтисодий ва маданий ҳамкорлигини ривожлантириш, бирлигини мустаҳкамлаш масалаларини ёритишни асосий мақсад қилиб олган. Журнал ҳомийси, туркиялик таниқли ишбилармонлардан Ирфон Қурт ўғли сўзбошида бу ҳақда шундай деб ёзади: «Етмиш беш йиллик ҳасрат битди. Ипак йўли очилди. Биз бу кунларда таърифлашга сўз ожиз бўлган бахтиёрлик дамларини бошдан кечирмоқдамиз. Бугун ҳатто қуёш ҳам бошқача чиқмоқда, ҳаммамизга бошқача бир нур сочиб, бошқача бир иситмоқда. Бу ҳурлик қуёшидир... Ипак йўлидан қатъий одимлар-ла илгари боражакмиз. Янада кучлироқ бўлиш учун бирбиримизни қўллаб-қувватлажакмиз. Келинглар, қўлни-қўлга бериб, Ипак йўлига муҳаббат ва тинчлик уруғларини экиб, ишонч-ла ўстирайлик».

— Янги нашрнинг илк сонидан Туркия, Ўзбекистон, Қозоғистон, Озарбайжон, Қирғизистон, Туркманистон жумҳуриятлари ҳаётига оид ранг-баранг материаллар, фотолавҳалар, мақолалар ўрин олган, — дейди журналнинг Ўзбекистондаги вакили, Ғафур Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриётининг директори Бобохон Шариф. — Уларнинг ҳаммасида бирлик ва ҳамкорлик ғояси бош мақсаддир. Дастлабки саҳифаларда Буюк ипак йўли тарихи, бу йўлда жойлашган мамлакатлар ҳақида маълумотлар, кўркам тиниқ рангли суратлар берилган. Журнал турк дунёсининг ижтимоий ва иқтисодий ҳамкорлигини қарор топтириш ҳамда ривожлантиришда муҳим ўрин тутган олтита турк давлати раҳбарларининг 1992 йил 30—31 октябрда Анқарада ўтказилган олиймақом учрашувини ёритишга катта аҳамият берган. Туркия жумҳуриятининг ўша вақтдаги Бош вазири, ҳозирги Президенти Сулаймон Демирал айтганидек, бу учрашув туфайли турк дунёси кенгайиб, Адриатика денгизидан Буюк Хитой деворига бориб етди. Янги дунё майдонга чиқиб, янги жўғрофия шаклланмоқда. Бу дунёнинг номи Оврўосиёдир.

Журналнинг кейинги саҳифаларида олтита турк жумҳуриятидан ҳар бирининг иқтисодий ва маданий ҳаёти алоҳида-алоҳида ёритилади. Бу мақолалар, фотолавҳалар туркуми ҳар бир давлат ёки ҳукумат бошлиғининг сўзлари билан бошланади. Сўнг шу жумҳурият тарихи, жўғрофияси, иқтисодий ва маданий ҳаётига оид ранг-баранг материаллар берилади.

Ўзбекистон Республикаси ҳаётига айниқса кенг ўрин берилган. Бу туркум мақолалар ва бошқа материаллар жумҳуриятимиз Президенти Ислом Каримовнинг «Ўзбекистон яқин келажакда жуда кучли, буюк давлат бўлажак» сўзлари билан очилади. Саҳифада Президентимизнинг Ўзбекистонни бозор иқтисодиёти тамойилларига асосланган эркин демократик давлатга айлантириш борасидаги фикрлари ёритилади.

Журналда ўзбек маданияти тарихини ёритишга ҳам катта эътибор берилган. Дунё маънавий хазинасига улкан ҳисса қўшган буюк олимларимиз, шоирларимиз, алломаларимиз тўғрисида маълумотлар бор. Журналда таъкидланганидек, турк жумҳуриятлари чинакам Уйғониш даврини бошдан кечирмоқда. Ўйлаймизки, бу даврда «Ипак йўли» қардош мамлакатларимизнинг тараққиёт сари интилишларини бирлаштиришда, туркий халқларнинг мангу ҳамқадам ва ҳамнафас бўлиб келажакнинг ойдин йўлига чиқиб олишида маёқ бўлади.

(ЎзА).

ҲАЖ САФАРИГА ЖЎНАБ КЕТДИЛАР

20 май куни Тошкент тайёрагоҳидан кўтарилган икки улкан ҳаво кемасида ҳаж сафарига отланган дастлабки 400 киши Жидда шаҳрига йўл олди.

— Ҳаж бутун дунё мусулмонлари биродарлигининг ифодасидир, — деди Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Диний ишлар қўмитаси раисининг биринчи ўринбосари Убайдулла Уватов.— Бу йилги Қурбон ҳайитида дунёнинг ҳар тарафидан келган 2—2,5 миллион киши ибодат қилади. Шу ўринда Муҳаммад Пайғамбаримизнинг қуйидаги ҳадисларини эслаб ўтиш жоиздир: «Кимки ҳажга бориб, у маконда фисқу фужур ва ёмон амалларни қилмаса, ундай киши онадан янги туғилгандай пок бўлади».

Республикамиз раҳбарияти ҳаж сафари кўнгилдагидек ўтиши учун барча имкониятни яратиб берди. Бу йил уч мингдан ортиқ ўзбекистонлик фуқаронинг ҳажга бориши кутилмоқда.

Ўзбекистон Республикасининг Қонуни

«ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ТАДБИРКОРЛИК ТЎҒРИСИДА»ГИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ҚОНУНИГА ЎЗГАРТИШ ВА ҚЎШИМЧАЛАР КИРИТИШ ҲАҚИДА

«Ўзбекистон Республикасида тадбиркорлик тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикасининг 1991 йил 15 февралдаги қонунига (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг ахборотномаси, 1991 йил, №4, 60-модда) қуйидаги ўзгартиш ва қўшимчалар киритилсин:

1. Муқаддиманинг иккинчи қисми қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

«Қонун тадбиркорларнинг иқтисодий ва ҳуқуқий мустақиллигини кафолатлайди, уларнинг ҳуқуқлари ва жавобгарлигини белгилаб беради, тадбиркорларнинг бирбирлари билан бошқа корхоналар ҳамда ташкилотлар билан, барча бошқарув идоралари билан ўзаро муносабатларини Ўзбекистон Республикаси Конституциясида мустаҳкамлаб қўйилган мулкчилик шакллари асосида ва уларга мувофиқ тартибга солиб туради».

2. 1-модданинг:
биринчи қисми қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

«Тадбиркорлик — мулкчилик субъектларининг моллар ишлаб чиқариш ва хизматлар кўрсатиш ҳамда фойда ёки даромад олишга қаратилган амалдаги қонунлар доирасида ташаббускорлик билан фаолият кўрсатишдир»;

иккинчи қисми учинчи хатбошисидаги «фуқаролар» деган сўзлар «жисмоний» деган сўзлар билан алмаштирилсин;

учинчи қисми қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

«Тадбиркорлик фаолияти мулкдор томонидан ҳам, шунингдек, унинг мол-мулкини идора қилувчи субъект томонидан ҳам амалга оширилиши мумкин».

3. 3-модданинг:
учинчи ва бешинчи хатбошилари чиқариб ташлансин;
тўртинчи ва олтинчи хатбошилари тегишли равишда учинчи ва тўртинчи хатбошилари деб ҳисоблансин.

4. 4-модда биринчи қисмининг иккинчи хатбошисидан «ва СССРнинг» деган сўзлар чиқариб ташлансин.

5. 5-модданинг:
иккинчи хатбошисидаги «меҳнат фаолияти асосида» деган сўзлар «тартибдаги фаолият» деган сўзлар билан алмаштирилсин;

учинчи хатбошисидан «айрим фуқаро томонидан» ва «хусусий» деган сўзлар чиқариб ташлансин;

тўртинчи ва бешинчи хатбошилари қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

«бир гуруҳ фуқаролар ва юридик шахслар томонидан амалга ошириладиган жамоа тадбиркорлиги ёки ҳамкорликдаги тадбиркорлик».

6. 7-модданинг:
биринчи қисм биринчи хатбошиси қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

«Ҳар бир фуқаро (бир гуруҳ фуқаролар) хўжалик юритувчи бошқа субъектлар билан тенг асосларда Ўзбекистон Республикаси қонунларида белгиланган шартларга риоя қилган ҳолда»;

иккинчи хатбошисидан «Ўзбекистон Республикаси қонунларида белгиланган шартларга риоя қилган ҳолда» деган сўзлар чиқариб ташлансин.

тўртинчи хатбошисида «фуқароларнинг» деган сўз «жисмоний шахсларнинг» деган сўзлар билан алмаштирилсин;

бешинчи, олтинчи ва еттинчи хатбошилари қуйидаги таҳрирда баён қилинсин:

«Мустақил тарзда ходимларни ёллаш ва ишдан бўшатиш;

тадбиркорлик орқали чегараланмаган миқдорда, лекин солиқ солинадиган шахсий даромад орттириш;

ижтимоий таъминлаш ва ижтимоий суғурта қилиниш ҳуқуқига эгадир».

Ўзбекистон Республикасининг Президенти И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1993 йил 7 май.

ИЗМИРДА ЯССАВИЙ ҲАФТАЛИГИ

(ЖАҲОНГИР НАҲАНОВ ИЗМИРДАН ТЕЛЕФОН ОРҚАЛИ ХАБАР ҚИЛАДИ).

Ўтган ҳафта жума куни Туркиянинг Измир шаҳрида «Туркия ўчоғи» ҳамда Измир шаҳар маданияти марказининг ташаббуси билан Яссавий ҳафталиги бошланди.

Ҳафталик мобайнида турк халқи улуғ бобокалонимиз Хожа Аҳмад Яссавий ижоди ва фаолияти билан янада яқиндан танишади, унинг ўлмас асарларини мукаммал тарзда ўрганади.

Анжуманда иштирок этган таниқли турк шоир ва ёзувчилари Яссавий асарларини тўплаш, мавжудларини қайта нашр қилиш тадбирларини таклиф қилдилар. Измир шаҳрининг гўзал боғларидан бирига Яссавий номи берилди.

● *Мустақиллик сўқмоқларида*

ТАНАЗЗУЛДАН ҚУТИЛИШНИНГ БИРДАН-БИР ЙЎЛИ ИСЛОҲОТ ЭКАНИ ТОБОРА ЧУҚУРРОҚ АНГЛАШИЛАЯПТИ

Ҳозир бизнинг жамиятимиз муҳим тарихий босқич — ўз тараққиёт йўлини танлаш палласини ўтаётир. Шундай долзарб даврда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг охирги пайтларда чоп этилган рисолалари ва сўзлаган нутқлари жумҳурият ижтимоий ҳаётида табиийки ўзига хос мезон вазифасини бажармоқда. Ўқувчиларнинг аксарияти бу асарлар халқаро аҳамиятга молик эканлигини эътироф этмоқдалар.

Бир гуруҳ ёзувчилар билан учрашувда Ислом Каримовнинг камтарона айтган қуйидаги сўзларини эслайман: «Президентнинг ғоялари — бу битта одамнинг гапи, уни ривожлантириш, маъносини кенгайтириш, тўлдириш керак. Мен шахсан шунинг тарафдориман ва сизларни шунга даъват этаман».

Айни мана шу сўзлар мени ҳам қўлимга қалам олишга ундади. Камина 30 йилдан буён Тошкент шарқшунослик институтида Осиё ва Африка мамлакатлари тарихидан дарс бериб келаман. Шу йиллар ичида тўпланган тажрибам асосида, тарихчи-шарқшунос сифатида баъзи фикр ва мулоҳазаларимни изҳор қилишни лозим топдим.

Мавзу йўналишини белгилаб олиш учун дастлаб Президент рисолаларидан бир неча парча келтирсак. «Ўзбекистоннинг ўз истиқлол ва тараққиёт йўли» рисоласида муаллиф: «...сохта инқилобий сакрашларсиз, фожиали оқибатларсиз ва кучли ижтимоий ларзаларсиз, эволюцион йўл билан нормал, маданиятли тараққиётга ўтиш — танлаб олинган йўлнинг асосий мазмуни ва моҳиятидир», — деб алоҳида таъкидлайди. Нима учун айнан шундай эканлиги хусусида бир неча далиллар келтирилиб, Ўзбекистон халқининг «турмуш шароити ва миллий хусусиятлари, Шарқ маданиятига мансублик ҳам шуни талаб этади»,— деган қўшимча қилинади.

Муаллифнинг «Ўзбекистон —келажаги буюк давлат» рисоласида қуйидаги сўзлар, шубҳасиз, мамлакатимизнинг ҳар бир фуқароси қалбига жо бўлди: «Бугун биз бир нарсани аниқ биламиз: вақти-соати келиб, Ўзбекистон давлати расмана куч-қудрат касб этади. Ўз бойлигига, ўзига хос ва ғоят мукаммал ҳамда буюк давлат тизимига эга бўлади».

Жаҳон матбуотида «Каримов йўли» деб ном олган Ўзбекистоннинг тараққиёт йўли муайян назарияга мос келадими, деган савол туғилади. Албатта, ҳеч қандай шак-шубҳасиз, майдони Бирлашган Германиядан катта бўлган Ўзбекистондек мамлакатни пухта илмий-назарий асоссиз порлоқ келажакка олиб чиқиш амримаҳол нарса. Хўш, бу ҳақда тарих илми нима дейди?

Аввало шуни айтиш керакки, шу пайтгача совет тарих фанида марксизмнинг ижтимоий-иқтисодий тузумлар ҳақидаги таълимоти тўла ҳукмрон бўлиб келди ва у ҳали ҳам жаҳон миқёсида маълум мавқега эга. Унга кўра, инсоният ўз тараққиётида 5 хил тузум— ибтидоий жамоа, қулдорлик, феодализм, капитализм, коммунизм тузумларини босиб ўтди. Аммо бу таълимотни амалий қўллашда катта бир муаммо учрайди: ҳеч ким, бирон марта бир тузумдан иккинчи тузумга ўтишнинг ижтимоий-психологик жараёнини кузатган, у ёки бу ҳолатда айнан тузумда ўзгариш юз берганми ёки аҳамияти камроқ бошқача ўтиш эканлигини аниқлаган эмас. Демак, тузумлар тўғрисидаги таълимот ўзини оқламади ва ундан фойдаланиш мантиққа тўғри келмайди.

Мутахассислар яхши билишади: совет тарихшунослигида охирги пайтда нисбатан пухта ишланган назарий масала — бу қадимги жамиятларнинг таснифи, яъни туркумларга ажратилиши эди. Агар инсоният тарихига босқичдан-босқичга ўтувчи умумий жараён деб қаралса, бу таснифни кенг равишда ўрта асрлар, янги ва энг янги даврлар тарихига ҳам татбиқ қилиш мумкин деб ўйлайман. Қадимги жамиятлар таснифининг қисқача баёни қуйидагича:

Қадимги замоннинг ўрталарида тараққиёт йўлларининг 4 хили яққол намоён бўлди: биринчиси — Ўрта денгиз типи. Бу типга давлат секторининг тугатилиши ва жамоа-хусусий секторининг тўла устунлиги хос. Рим империяси бу тараққиёт йўлининг энг ёрқин мисолидир. Иккинчиси —Яқин Шарқ империялари. Бу ерларда, аксинча, давлат сектори тўла ҳукмрон бўлди. Фараз қилиш мумкинки, ўрта аср Ғарби ва ҳозирги замон мутараққий давлатларини ўз ичига олган жамиятлар биринчи типни давом эттирган бўлса, ўрта аср шарқи ва энг янги даврдаги «социалистик» деб аталган жамиятлар иккинчи типнинг узвий давомидир. Жамият тараққиётининг ўзига хос учинчи тури Ҳиндистонда ва тўртинчиси Узоқ Шарқда учради. Бу ерда гап у ёки бу типнинг афзаллиги ҳақида кетмаяпти.

Тараққиёт йўлларининг хилидан қатъий назар, қадимги дунё жамиятлари уч босқични ўтадилар. Биринчи босқичда майда, тарқоқ давлат бирликлари вужудга келиб, уларнинг баъзилари нисбатан йириклашди. Иккинчи босқичда иқтисодий омил уларни бирлаштиришни тақозо қилган. Айтайлик, бир ўлкада «А» гуруҳ (қадимда — чорвачилик) маҳсулотлари кўпроқ, бошқа ўлкада «Б» гуруҳ (қадимда — деҳқончилик) учун кенг имкониятлар мавжуд бўлгач, бундай ўлкалар тинч йўл биланми, урушлар воситасидами, албатта, бирлаштирилган. Натижада империялар вужудга келган. Учинчи босқичда мазкур империялар навбатма-навбат қулаган. Ҳар сафар империя идорасининг ўта марказлашуви, давлат ҳокимиятининг яккаҳокимликка айланиши мамлакатнинг келажак тараққиётига ғов бўла бошлаган. Шундай ҳолатдан қутилишнинг бирдан-бир объектив йўли яна тарқалиш, парчаланиш бўлган.

Лўнда қилиб айтадиган бўлсак, башариятнинг умумий тарихи кичик-кичик давлатлар пайдо бўлиб, уларнинг йириклашиши, бирикиши, империяларга айланиши ва яна парчаланишидан иборат. Қадимги дунёда Оссурия, Аҳмонийлар Эрони ва Рим империялари, ўрта асрларда —Араб халифалиги, Усмоний турклар империяси, Темур ва Бобур салтанатлари, янги ва энг янги даврда — Буюк Британия, Франция, Австро-Венгрия, Германия ва ниҳоят совет империясининг барпо бўлиши ва парчаланишида умумийлик яққол кўриниб туради.

Одатда империялар 100—150 йилдан ортиқ ҳукм сурмаган. Бундан фақат икки давлат мустасно: қадимда—Рим империяси, янги ва энг янги даврда эса Россия (Октябрь инқилобидан кейин Совет) империяси. I жаҳон урушидан сўнг барча мавжуд империялар парчаланган пайтда энди ўрнатилган совет тузуми Россия империясини сақлаб қолди. В. И. Ленин тарихий жараённи тўғри англаган бўлиши керак. Шунинг учун ҳам у Октябрь инқилобидан сўнг «Миллатларнинг ўз тақдирини ўзи белгилаш ҳуқуқи»ни эълон қилди, аммо амалда унга тескари иш тутди.

Шу ерда бир фалсафий чекиниш қилишга тўғри келади. Маълумки, табиат ва инсоният жамияти ўзининг энг умумий қонунларига мувофиқ ривожланади. Уларнинг биринчиси қарама-қаршиликларнинг бирлиги ва ўзаро кураши ҳақидаги қонундир. Бу қонуннинг асосий шартларидан бири — қарама-қаршиликлар диалектик, яъни ташқаридан эмас, балки ўз ичидан келиб чиққан бўлиши керак. Иккинчиси — қарама-қаршиликлар бирлиги ва ўзаро кураши борасида, албатта, уларнинг бир фурсат бир-бирига мослашуви, айнан ўхшашлиги юз бериши мумкин. Кейинги шарт жуда хатарли ва ҳалокатлидир. Масалан, термодинамиканинг иккинчи қонунига кўра қандайдир системада мувозанатга эришилса, у шу заҳоти парчалана бошлайди, тартибсизлик кучаяди, физиканинг энтропия қонуни кучга киради.

Инсоният жамиятида ҳам худди шундай ҳолат учрайди. Жамиятдаги диалектик қарама-қаршиликлар айнан ўхшашликка етган пайтда тараққиёт тўхтаб қолади, таназзул бошланади. Бундан қутилишнинг бирдан-бир чораси — туб ислоҳотлар ўтказишдир. Бошқачасига айтганда, узлуксиз равишда ислоҳотлар олиб борилгандагина жамиятда қарама-қаршиликларнинг ҳалокатли мослашуви бартараф қилинади. Бу эса жамиятни доимо эволюцион йўл билан тараққий эттириб боришни, революцион йўлдан воз кечишни тақозо қилади. Мақоламиз бошида Ислом Каримов асаридан келтирган парчамиз ана шу фикрни тасдиқлаяпти.

Хуллас, объектив қонуниятга кўра совет империяси қулади. Тарихдан маълумки, у ёки бу салтанатнинг парчаланиши билан ҳаёт тўхтаб қолмайди, аксинча, унинг динамикаси шу империя таркибида вужудга келган, ўзини ўзи бошқара оладиган субъектларга ўтади. Қадимги замон ва ўрта асрларда бундай ролни ўзини ўзи бошқарувчи йирик шаҳарлар ўйнаган. Бизнинг ҳолатимизда эса ушбу вазифани мустақилликка эришган республикалар бажармоғи лозим. Собиқ Совет Иттифоқининг бошқарув тизими шунчалик марказлаштирилган ва тоталитар эдики, 15 иттифоқдош республиканинг биронтаси, ҳатто Россия Федерацияси ҳам ўзини ўзи бошқара оладиган субъект талабига жавоб бера олмади. Шунинг учун ҳам, мана деярли икки йилдан бери, собиқ Итифоқдаги барча республикалар турли даражада «азоб» чекмоқда.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, собиқ марказ, яъни Москвадаги баъзи гуруҳлар ва уларнинг ноғорасига ўйнаётган ўзимиздан чиққан корчалонлар «Иттифоқ»ни тиклаш ғоясидан воз кечганлари йўқ. Айниқса, «Правда» газетасидаги материаллардан ёқа ушлайсан киши. Гўё СССР ва социалистик ҳамдўстликнинг барбод бўлиши АҚШ Марказий разведка бошқармасининг пухта ишланган дастури асосида амалга оширилгану, Горбачев ва Ельцин сингари арбоблар ўз ватанларига хоинлик қилишган эмиш. Чаласавод киши бундай фикр юритса ўз йўлига, аммо баъзи академиклар ҳам ундан нари эмаслар. Тўғриси, мен бундайларга ачинаман.

Яна бир бор қайтарамиз: собиқ совет империясининг қулашига ташқи эмас, ички омиллар сабаб бўлди. Давлат идорасининг ўта марказлашуви, яккаҳокимликка айлангани, марказий бюрократик аппарат ва армиянинг мамлакатда ишлаб чиқарилган қўшимча маҳсулотни муттасил равишда «туя» қилиши, мамлакат бўйлаб фақат мажбурий айирбошлашни амалга ошириш ва ҳоказолар келажак тараққиётга ғов бўлиб қолди. Республикалар бунга ортиқ чидаб туролмасдилар...

Юқорида баён қилинган қадимги давлатлар (ёки жамиятлар) таснифини ҳозирги замонга татбиқ қилиш, албатта, баҳсли масала. Мен уни фақат қиёс учун келтирдим. Аммо унинг заминидаги мулкчилик шакллари — давлат ёки хусусий-жамоа мулкчилиги бугунги кунда ҳам аҳамиятини йўқотгани йўқ. Фарқ шундаки, қадимги замонда типологик турлилик кескин бўлиб, айтайлик, қадимги Римда хусусий мулкчилик, Аҳмонийлар Эронида давлат мулкчилиги тўла устунлик қилган бўлса, ҳозирги кунда, СССР қулагач, жаҳонда якка сектор ҳукмрон бўлган биронта давлат қолмади. Мутараққий давлатларда иккала сектор ўзаро ниҳоят даражада мутаносиб, уларнинг ўзаро нисбати шароитга қараб ўзгариб туради. Шунинг учун, масалан, Англияда 10 йил қисман хусусийлаштириш (яъни давлат тасарруфидан чиқариш) жараёни кузатилса, кейинги 10 йил унинг акси бўлиши мумкин. Ёки бошқа бир оддий мисол. Японияда у ёки бу компаниянинг дарвозасидан ташқаридаги нарсалар давлат тасарруфида, ичкаридагиси эса хусусий мулк ҳисобланади.

Дарвоқе, хусусийлаштириш масаласида Россия ҳукуматининг ҳозирги тутган йўлини хато деб ҳисоблайман. Улар ялпи хусусийлаштиришни амалга оширмоқчилар. Аминманки, яқин фурсат ичида бу фикрдан қайтишади. Акс ҳолда Россия Федерациясида қадимги Рим империясига ўхшаш тузум ўрнатилади!

Ўзбекистонимизга келсак, унинг истиқболи тўғрисида сўз кетганда иқтисодчи — мутахассислар андаза учун жуда кўп моделларни мисол келтирадилар. Кейинги ўн йил ичида дунёнинг деярли ҳамма қитъаларида янги-янги «китлар», «аждаҳолар», «йўлбарслар» пайдо бўлиб қолди. Уларнинг ҳар бири ўзича яхши; уларда Ўзбекистон учун мақбул бўладиган ёки бўлмайдиган ижобий ёки салбий томонлари етарли. Ажаб эмас, кейинги 10 йил ичида Осиёнинг қоқ марказидан ёш «динозавр» чиқса!..

Президентни доҳийлаштириш тарафдори эмасман, аммо мен унинг куни кеча республика Олий Кенгашининг 12-сессиясида Ўзбекистон истиқболи учун куйиниб, жони-дили билан сўзлаган нутқини эшитиб, холис қўллаб-қувватладим. Ислом Каримов шахсида, унинг кундалик фаолиятида ўз ифодасини топган Ўзбекистоннинг истиқлол ва тараққиёт йўлини адолат йўли, тўғри йўл деб ҳисобладим.

Мақолани мазкур нутқдан бир-икки парча билан якунлашни истардим: «Адашишга, гоҳ у ёққа, гоҳ бу ёққа оғишиб юришга, ўтмиш хатоларини такрорлашга вақтимиз ҳам, ҳаққимиз ҳам йўқ. Бу йўл заминимизга, халқимизнинг удумларига, анъаналарига, турмуш тарзига, миллий идрок ва ифтихоримизга мос бўлиши шарт... Олдимизга қўйилган буюк мақсадга муносиб одамлармизми? Истиқлол — мустақилликни эълон қилиб, энди бўладиган курашларга тайёрмизми ёки йўқми?.. Янгича, адолатли жамият қуришга қурбимиз етадими? Ярим йўлда ҳориб-чарчаб қолмаймизми? Масалани яна шундай — кескин ва мардона қўйиш муддати келди».

Аҳмаджон ҲАСАНОВ,
тарих фанлари номзоди.

ОЛТИН УЧБУРЧАККА ПАРВОЗ

(Давоми. Боши 1-бетда).

директор ўринбосари Бекпўлат Салимов ушбу рейс ҳукуматлараро икки томонлама ҳамкорликнинг натижаси эканлигини алоҳида таъкидлади. Кейинги ҳафтадан бошлаб мазкур йўналиш бўйича чоршанба ва душанба кунлари учадиган мунтазам рейс ташкил қилиш кўзда тутилмоқда.

Бангкок аэропортига 54 та авиакомпаниянинг самолётлари қўнади. Бу Ўзбекистон ва Таиланд ўртасида ўзаро иқтисодий ва маданий ҳамкорликни ривожлантиришга кенг йўл очади. Янги ҳаво йўли Бангкокдан Тошкентга, Тошкентдан Европага, Яқин Шарқ ва Узоқ Шарқ мамлакатларига, шунингдек Австралия континенти ҳудудларига пассажирлар ва юклар ташишни енгиллаштиради.

Бангкок Менам-Чао-Прадарёсининг Сиам қўлтиғи орқали Жанубий Хитой денгизига қуйиладиган ерга жойлашган. Бу шаҳарнинг кўчаларидаги кўплаб каналлар уни XX асрнинг «Шарқ Венецияси» деб аталишига сабаб бўлди. Ҳозирги пайтда у Шарқнинг энг замонавий шаҳарларидан бирига айланиб бормоқда. Аэропортдан Солтвин меҳмонхонасига олиб борадиган йўл ҳам бир пайтлар канал бўлган. Ҳозирги пайтда ушбу канал тупроқ билан тўлдирилиб будда ибодатхоналари чироқлари ва қадимий саройлар ярқираб турган кенг ва гўзал шоҳ йўлга айланган. Ушбу кўча бўйлаб автомобиллар турна қатор бўлиб, ўз манзилларига шошишади. Турли реклама чироқларининг нурлари шаҳарга ўзгача бир салобат бахш этади. Тропик боғ ва паркларнинг мангу яшил манзараси ўзгача руҳ ва жозиба бағишлайди. 5 миллиондан ошиқ аҳоли истиқомат қилаётган Бангкок шаҳри 20 миллион тонна юкни қабул қилиш имконига эга бўлган дунёдаги энг йирик портлардан биридир.

Биз қисқа сафаримиз давомида шаҳарнинг айрим районларини кўздан кечирдик ва бозорни томоша қилдик. Кечқурун эса мезбонлар меҳмонхонада бизнинг шарафимизга тантанали қабул маросими уюштиришди. Мазкур маросимга Бангкокда аккредитация қилинган дипломатлар, ишбилармонлар ва маданият арбоблари иштирок этишди. Расмий маросимдан сўнг ушбу рейс билан бу ерга келган ўзбек санъаткорлари концерт намойиш қилишди.

Уларнинг санъатига йирик маҳаллий ношир жаноб Уберой юқори баҳо берди. Гавҳар Алимова, Гўзал Мансурхўжаеванинг рақслари, доирачи Ҳусан Носировнинг қизғин ритми, Кумуш Раззоқова, Владимир Барамиков ва Андрей Петрович ижросидаги эстрада қўшиқлари унга жуда ҳам ёқиб тушди. Маълум бўлишича, жаноб Уберой Ўзбекистон театр арбоблари билан анчадан буён дўстона ҳамкорлик қилар экан. Бу сафар ҳам унинг Ўзбекистон театр арбоблари уюшмаси раҳбари Бернора Қориева билан суҳбати самарали бўлди. Ҳамкорлик янада мустаҳкамланади. Ўзбекистон артистлари май ойи охирида Бангкокда ўтказиладиган миллий таомлар фестивалида ўз дастурлари билан иштирок этишга таклиф этилди. Дарвоқе, ўтган йили жаноб Уберойнинг таклифига кўра, ўзбек Академик опера ва балет театри солистлари ўз санъатларини таиландликларга намойиш қилган эдилар.

Ўша куни Бангкокка таклиф ўзбекистонлик бошқа соҳа кишилари учун ҳам фойдали бўлди. Саёҳат ва туризм ташкил этувчи фирмалар вакиллари ўзаро ҳамкорлик қилиш тўғрисида шартномалар туздилар.

«У ерга нима олиб бординглар, нималар олиб қайтаяпсиз?» деган анъанавий саволга «Мусаввир» республика фирмаси бош директори Шоҳалил Шоёқубов шундай жавоб берди:

— Биз ўзбек усталарининг миллий ўймакорлик ва амалий санъати намуналари олиб келгандик. Кўринишидан улар бўлғуси ишбилармон дўстларимизда қизиқиш уйғотди. Таиланд ҳам ўзининг халқ санъати атиқалари билан сершуҳрат ва ўйлаймизки, бу соҳада бизларнинг ҳамкорлигимиз барқарор бўлади.

Ушбу фикрни жаноб Ли Хюнг ва Кан Мюнг хонимнинг «Ўзбекистон яхши ҳамкор» деган фикрлари ҳам исботлаб турибди. Таиландлик ушбу ишбилармонлар биз борган самолётга қайтишга билет олдилар. Улар Тошкент, Самарқанд ва Бухорога ўз бизнесларини кенгайтириш учун борадилар.

Қайтиш олдидан ярим тунда биз олтинҳалли йирик Будда сиймоси олдида суратга тушдик. Атрофи дарахтлар ва бутоқлар билан безаниб, уларда юзлаб электр чироқлари ёниб турарди. Ушбу аҳром ёнида туриш, айтишларича, бахт — олтин учбурчакда яна учрашиш бахтига олиб келармиш.

Р. ФАРҲОДИЙ,
Т. ЭШБОЕВ,
«Халқ сўзи» мухбирлари.

Тошкент — Бангкок — Тошкент.

СУРАТЛАРДА: Бангкокнинг Дип Минг аэропортига Тошкентдан самолёт келиб қўнди; «Ўзбекистон ҳаво йўллари» авиакомпанияси халқаро ҳаракати Бош директори ўринбосари Б. Салимов Ўзбекистон ва Таиланд вакиллари учрашувида; Сон Твин Товерс отелидаги қувонч ва меҳмондўстлик.

Спортимиз жонкуярлари

ЎЗБЕК ФУТБОЛИНИНГ ҚИРОЛИ—50 ЁШДА

У КИШИ ҳақида жуда кўп мақолалар битилган. Ҳамкасбларим ундан кўп интервьюлар олишган. Рақиблар дарвозасига киритган бир-биридан чиройли тўплари юз марталаб шарҳланган. Мен улардан ортиб юбиляр ҳақида бир нарса дейишим қийин. Лекин матбуот риштаалрисиз ҳам минглаб, миллионлаб мухлислар Эркин акани яхши билишади. Яхши билишадигина эмас, суйиб дилдан ардоқлашади.

Ҳа, одамларимиз уни қалбларига яқин олишади. Шунинг учун ҳам отаси қўйган исми қолиб «Биродар» дейишади. Мухлислар ҳаётининг бир бўлагига айланганидан, меҳрини қозонганидан Эркин — Биродар деб аталди. «Пахтакор»нинг қувончлари, дарду ташвишларига шерик бўлганлар Эркин акага биродар дея далда бериб, олға ундашди.

Тасаввур қилинг, томошабинлар билан лиқ тўла ўйингоҳ. Олқишлар ва ҳайқириқлар ҳовуридан ўйингоҳ ларзага келади, гувиллайди. Ҳамма бир овоздан «Ҳа, Биродар» дея ҳайқиради. Футболчи учун бундан ортиқ бахт бўлмаса керак.

Бугун бу оломон «Балли, Азамат», деб ҳайқирмоқда. «Баракалло, ота ўғил» демоқда. Азамат ҳам Эркин акадек рақиби ҳимоячиларини довдиратиб, қийин ҳолатлардан тўпни дарвозага қойилмақом қилиб йўллайдиган азамат футболчи бўлиб етишди. Ҳали етарли тажрибага эга бўлмаган Жасур майдонга чиқиб, ишончсиз ҳаракатлар қилганда, мухлислардан «Отангдек жасур бўлсангчи» деган дакки эшитди. Футболчи ота учун бундан ортиқ бахт қайда? Кўпларнинг меҳрини қозонган бу бахтли ота 50 ёшга тўлди. Биз истаймизми, йўқми, барибир кексайиш Эркин аканинг ҳам ҳаётига аста-секин кириб келяпти. Унинг биродарлари, елкадошлари —юз минглаб, миллионлаб мухлислар эса ўзгармади. Улар йигирма беш йил олдин Биродар Абдураимовдан ажойиб футбол санъатини намойиш этишини кутган бўлса, бугун ҳам ундан-да юксакроқ натижани талаб қилмоқда. Абдураимов улар учун ҳануз ўша 60-йиллардагидек навқирон. Аслида-чи?..

Футболчилар лолақизғалдоққа ўхшайди. Ўйини очилиб, омади чопган паллада лолақизғалдоқдек кўзни қамаштиради, дилларга завқ беради, барчанинг меҳрини қозониб, ардоқда бўлади. Навқиронлик йиллари ўтгач, унутилади. Чунки бу дунё кенглигида бошқа гуллар юз очади. Эркин ака эса футболни жон-дилидан севганидан, умрини унга бахшида этди. Лолақизғалдоқдек сўлиб, унутилиб кетишни истамади. У футболга мураббий бўлиб қайтди. Мухлислари қалбида қозониб улгурмаган меҳрни мураббий сифатида бутлади. Азамат ва Жасурлар яшил майдонда пайдо бўлгач, Эркин ака қайта туғилди. Абдураимовлар сулоласи яшил майдон узра яна қад кўтарди. Ўзбек футболининг кейинги йиллардаги муваффақиятсизлигидан минглаб мухлислар қалбида сўнаёзган шуълалар яна қайта аланга олди. Чунки ўзбек футболининг Прометейлари яна яшил майдонда жавлон ура бошлаганди.

Ўзбек футболи «юлдузи» — Биродар Абдураимовнинг 50 ёшга тўлиши Ватанимизда футболга муносабатнинг кескин ўзгариши даврига тўғри келди. Вазирлар Маҳкамаси томонидан спортнинг оммавий бу турини янада ривожлантириш тўғрисида алоҳида қарор чиқарилишини халқимиз жуда хурсандлик билан қарши олди. Бу хурсандчиликлар бугун ўзбек футболи қиролининг 50 ёшлик тўйи билан уйғунлашиб кетгандек.

Расул ЖУМАЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ТЎЙ МУБОРАК

ЎЗБЕКИСТОН футбол федерацияси биносида ўзбек футболининг ривожланишига ҳам футболчи, ҳам мураббий сифатида кўп меҳнатлари сингган Эркин Ҳасанович Абдураимовнинг 50 йиллик юбилейи маросими бўлиб ўтди. Унда барча олий табақа жамоалари вакиллари, футбол мутахассислари иштирок этди. Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири, Ўзбекистон Футбол федерациясининг президенти А. Муталов Эркин Абдураимовни қутлаб, Ўзбекистон Жисмоний тарбия ва спорт давлат қўмитасининг фахрий ёрлиғи ва эсдалик совғаларини топширди.

БИРОДАР АБДУРАИМОВНИНГ ГОЛЛАРИ

Йил	Ў. Ж.	Т	Ч	К	Ў	Х	Ж
1960	«Пахтакор»	о.т.	3	—	—	1	4
1961	«Пахтакор»	о.т.	2	—	5	—	7
1962	«Пахтакор»	о.т.	8	—	—	4	12
1963	«Пахтакор»	о.т.	6	—	—	—	6
1964	«Спартак» М	о.т.	—	—	3	6	9
	«Пахтакор»	1-т	10	—	—	—	10
1965	«Пахтакор»	о.т.	7	—	—	2	9
1966	«Пахтакор»	о.т.	8	—	—	3	11
1967	«Пахтакор»	о.т.	4	2	—	2	8
1968	«Пахтакор»	о.т.	22	3	—	—	25
1969	ЦСКА	о.т.	7	3	3	3	16
1970	ЦСКА	о.т.	1	—	—	2	3
	«Пахтакор»	о.т.	6	—	1	2	9
1971	«Пахтакор»	о.т.	8	—	—	4	12
1972	«Пахтакор»	1-т	34	2	—	2	38
1973	«Пахтакор»	о.т.	12	1	1	1	15
1974	«Пахтакор»	о.т.	1	1	3	—	5
1974-75	«Нефтчи» Б	о.т.	—	—	—	—	—
1975	«Янгиер»	2-т	11	—	—	—	11
	ЖАМИ:		150	12	16	32	210

ИЗОҲЛАР: Ў. Ж. — ўйнаган жамоаси, Т —табақа, Ч — чемпионат мусобақаларида, К — кубок ўйинларида, Ў — ўртоқлик учрашувларида, Х — халқаро учрашувларда, Ж — жами.

Мураббийга ҳам осон эмас... А. МАМАДАМИНОВ олган суратлар.

ЎТМИШГА САФАР

● У БИРИНЧИ расмий тўпини 1960 йили Ленинградда «Зенит» билан бўлган учрашувда киритган. Ушанда «Пахтакор» 3:2 ҳисобида ғалаба қозонган, 17 ёшли Абдураимовнинг қувончи эса икки ҳисса бўлганди.

● СССР ўсмирлар терма жамоаси сафида Европа чемпионатида (1962 йил) қатнашиб, 2 тўп муаллифи бўлган. Ушанда Чехословакия ва Греция терма жамоалари дарвозасини ишғол этган эди.

● СССР Олимпия терма жамоаси сафида 1966—1967 йиллар тўп сурган ва рақиблари дарвозасини 11 марта аниқ нишонга олган.

● СССР терма жамоаси сафида (1969 йил) ўйнаб, бир учрашувда уч марта (яъни хет-трик) тўп киритган.

● Шунингдек, Биродар Абдураимовнинг кучли ҳамда бурама зарбаларидан Ливан, Япония олимпия терма жамоалари, Чили, Польша, Болгария, Италия, Гвинея, Франция клублари дарвозабонлари «жабр» кўрган. Улар орасида АЕК (Греция) «Тулуза» (Франция), «Коло-коло» (Чили) каби таниқли жамоалар бор.

● «Пахтакор» 1966 йил 7 мартда Франциянинг «Тулуза» жамоасини қабул қилиб, 5:0 ҳисобида ғалаба қозонганда, Биродар Абдураимов уч тўп муаллифи бўлган эди.

● Б. Абдураимов 302 та расмий учрашувда қатнашиб, жами 226 марта гол урган. Шундан 16 тасини СССРнинг турли терма жамоалари сафида ўйнаган даврида киритган.

Навбатчи муҳаррир — И. Утбосаров; навбатчи — М. Холматова.

ЭЪЛОНЛАР

Болаларингиз соғлом, кучли, чаққон бўлиб ўсишини хоҳлайсизми?

У ҳолда "Юнга" спорт комплексини сотиб олинг.
Унда швед девори, ҳалқалар, осиладиган арқон, икки хил халинчак ва бошқалар бор.

Комплекс бир неча дақиқа ичида хонадаги, айвондаги пол ва шифтга маҳкам ўрнатилади. Ундан болалар боғчалари, мактабларнинг кичик синфлари ва спорт мактабларида фойдаланиш мумкин.

"Юнга" спорт комплексини сотиб олинг!

Манзилимиз: Тошкент, Буюк ипак йўли, 434, Тошкент трактор заводи, савдо бўлими.

Телефонлар: 64-05-61, 64-76-56

"Агротехмонтаж" хўжалик ҳисобидаги ишлаб чиқариш бирлашмаси

қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлаш бўйича мамлакатимизда тайёрланган ва хорижий ускуналарни ҳавола этади ҳамда технологик линияларни созлаш-ишга туширишни амалга оширади.

1. Уй шароитида қишлоқ хўжалиги маҳсулотларидан шакар, томат, шарбат, спирт олиш ва сутни қайта ишлашда фермерларга қўл келадиган кичик технологик линиялар	1,2 - 2 миллион сўм
2. Саноат музлатгичлари	0,7 - 3,5 миллион сўм
3. Сутни қайта ишловчи микротехнологик линия	0,7 - 9,5 миллион сўм
4. Сутни қайта ишлаб музлатувчи жиҳоз	0,7 - 3 миллион сўм
5. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари чиқиндисидан спирт ишлаб чиқарувчи ускуна (янги технология)	30 - 100 миллион сум
6. Мевалардан вино тайёрловчи ускуна	20 - 80 миллион сум
7. Соатига 50 килодан 1,5 тоннагача маҳсулот берадиган тегирмон ва дон қуритгичлар	0,9 - 39 миллион сўм
8. Кичик новвойхоналар (сменада 0,5 - 2 тонна)	0,9 - 39 миллион сум
9. Лимонад ва шарбат қуйиш линиялари (соатига 500-5000 бут.)	0,9 -.10 миллион сум
10. Фермерлар учун мини-тракторлар	0,6 - 1,5 миллион сўм
11. Хамир қоргичлар	0,3 - 0,9 миллион сўм
12 Наввойлик шкафлари	0,4 - 0,9 миллион сўм
13. Кунгабоқар ва пахта чигитидан ёғ олувчи линиялар	5,5 - 8,5 миллион сўм
14. Японияда ишлаб чиқарилган 30-500 км узоқликни оладиган симсиз радиотелефон	0,9 - 3,5 миллион сўм
15. Компьютерлар	0,15 - 1,5 миллион сўм

Манзилимиз: 480037, Олмаота шаҳри, Кипренский кўчаси, 24
Телефон: (327-2) 35-16-34, 40-73-58
Факс: (327-2) 40-73-58

Ҳайдар Пўлатович ПЎЛАТОВ

Республикамиз илм-маърифат аҳли оғир жудоликка учради. Йирик файласуф олим Ҳайдар Пўлатович Пўлатов 19 май куни ҳаётдан бевақт кўз юмди. Ҳ. П. Пўлатов Ўзбекистон Фанлар академиясининг мухбир-аъзоси, республикада хизмат кўрсатган фан арбоби, Беруний номидаги Давлат мукофоти совриндори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Фанлар академияси фалсафа кафедраси мудири эди.

Ҳайдар Пўлатович Пўлатов 1928 йил 10 июлда Тошкент вилоятининг Чиноз туманида хизматчи оиласида туғилди. 1949 йили Тошкент ҳуқуқшунослик институтини тугатди. 1953 йили Москвада аспирантурада ўқиди, Москва давлат университетида ҳуқуқшунослик фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун диссертация ёқлади. 1967 йили фалсафа фанлари доктори илмий даражасини олишга сазовор бўлди, 1977 йилдан бошлаб Тошкент Олий партия мактаби фалсафа кафедрасига мудирлик қилди. 1972 йилдан бошлаб Тошкент автомобиль йўллар институтида аввало фалсафа кафедраси мудири, кейин проректор лавозимида ишлади. 1984 йилдан умрининг охиригача Ўзбекистон Фанлар академиясига қарашли фалсафа кафедрасига мудирлик қилиб келди.

Ҳ. П. Пўлатов 300 дан ортиқ фалсафа, давлат, ҳуқуқ ва маънавий қадриятларга оид илмий мақолалар, қатор йирик рисолалар муаллифи эди. Шу жумладан «Фалсафа ва гуманизм муаммолари», «Социал адолат ва инсон омили» каби йирик илмий ишларни чоп этди. Сиёсатшунослик ва бошқа дарсликларни яратди. Кўп қиррали илмий фаолияти юқори даражада баҳоланиб, олим Беруний номли Давлат мукофоти билан тақдирланди, Ўзбекистон Фанлар академияси мухбир аъзолигига сайланди.

Сўнгги йилларда олим Ўзбекистоннинг миллий мустақиллиги ва унинг тараққиётига оид қатор илмий-назарий муаммолар тадқиқоти билан шуғулланди. Олимнинг илмий раҳбарлигида ўнлаб фан номзодлари етишиб чиқди.

Ҳ. П. Пўлатов жамоат ишларида фаол қатнашиб келди. У ЎзФА Президиумининг ижтимоий-гуманитар фанлар бўлими бюроси аъзоси, «Фан ва турмуш», «Мулоқот» ойномаларининг таҳрир ҳайъати аъзоси эди. Ажойиб инсон Ҳ. П. Пўлатовнинг ёрқин хотираси қалбимизда абадий сақланади.

БИР ГУРУҲ ЎРТОҚЛАРИ.

«Ўзбекгаз» ишлаб чиқариш бирлашмасининг ўқув комбинати тугатилди. Барча даъволар эълон чиққан кундан бошлаб бир ой мобайнида қабул қилинади. Маълумот учун телефонлар: 55-46-41, 55-44-88.

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси президиуми, ижтимоий-гуманитар фанлар бўлими, жумҳурият ФА ходимлари касаба уюшмасининг республика қўмитаси жамоалари Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси фалсафа кафедрасининг мудири, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган фан арбоби, жумҳурият ФА мухбир-аъзоси, фалсафа фанлари доктори, профессор **Ҳайдар ПЎЛАТОВ**нинг вафоти муносабати билан марҳумнинг оила аъзоларига чуқур таъзия билдирадилар.

Ўзбекистон Халқ академияси раёсати Вице-президент **Ҳайдар ПЎЛАТОВ**нинг бевақт вафот этганлиги муносабати билан марҳумнинг оила аъзоларига чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон Республикаси прокуратураси жамоаси республика прокуратурасининг масъул ходими Г. Пўлатовга отаси **Ҳайдар ПЎЛАТОВ**нинг вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон Республикаси Уй-жой, коммунал хўжалиги вазирлиги жамоаси «Ўзбектаъмирқурилиш» ишлаб чиқариш бирлашмаси Қашқадарё вилоят таъмирлаш-қурилиш тресги бошқарувчиси Б. Шариповга отаси **Шариф БОЗОРОВ**нинг вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

«Ўзнефтгазқазибчиқариш» давлат-акционерлик бирлашмаси жамоаси Бухоро газ техникумининг директори Х. Убайдуллаевга онаси **Олима УБАЙДУЛЛАЕВА**нинг вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

«Олмос» республика улгуржи-чакана савдо бирлашмаси жамоаси бирлашманинг савдо бўлими бошлиғи Ш. Саидкаримовга отаси **Саидкарим АЪЗАМ ўғли**нинг вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

ХАЛҚ СЎЗИ • НАРОДНОЕ СЛОВО

● ТЕЛЕФОНЛАР: маълумот учун 33-07-48; эълонлар бўлими 32-09-25.
Индекс: 64608.

МУАССИСЛАР: Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раёсати ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар маҳкамаси.

Бош муҳаррир: Анвар ЖЎРАБОЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ: Абдунаби БОЙҚЎЗИЕВ, Эсирган БОЛИЕВ (масъул котиб, «Халқ сўзи»), Эркин ВОҲИДОВ, Мирзиёд МИРАЛИМОВ, Салоҳиддин МУҲИДДИНОВ, Лев ПАК (бош муҳаррир ўринбосари, «Народное слово»), Людмила ПОРФИРЬЕВА, Қулаҳмад РИЗАЕВ, Александр ТЮРИКОВ (масъул котиб, «Народное слово»), Шавкат ЯҲЕЕВ, Пиримқул ҚОДИРОВ, Муҳаммаджон ҚОРАБОЕВ, Саидаҳрор ҒУЛОМОВ.

● МАНЗИЛИМИЗ: 700000, ГСП Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

● Таҳририятга ҳажми 7 қоғоздан ошган материаллар қабул қилинмайди. Фойдаланилмаган мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.

Рўйхатдан ўтиш тартиб № 0001 Буюртма Г—237. 105466 нусхада босилди, ҳажми — 2 табоқ. Офсет усулида босилган. қоғоз бичими А—2. Босишга топшириш вақти —21.00. Босишга топширилди:— 24.30.

Ўзбекистон Республикаси Президенти девони Ишлар бошқармаси ҳузуридаги «Шарқ» нашриёт-матбаа концерни. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй. 1 2 3 4 5 6